

Nya vårdnadsregler

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 2005/06:99 och tre motioner som väckts med anledning av propositionen. Därutöver behandlar utskottet drygt fyrtio motionsyrkanden från de allmänna motionstiderna åren 2004 och 2005.

Propositionen innehåller förslag till ändringar i föräldrabalkens bestämmelser om vårdnad, boende och umgänge. Förslagen syftar framför allt till att förstärka barnperspektivet i lagstiftningen. Regeringen föreslår att betydelsen av barnets bästa skall komma till klarare uttryck i lagen. Barnets bästa skall vara avgörande för alla beslut om vårdnad, boende och umgänge. Enligt förslaget skall betydelsen av risken för att barnet far illa framhållas i lagen. Det föreslås att domstolen och socialnämnden vid bedömningen av vad som är bäst för barnet skall fästa avseende särskilt vid risken för att barnet eller någon annan i familjen utsätts för övergrepp eller att barnet olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa. Propositionen innehåller också förslag till ändringar som bl.a. rör barnets rätt att komma till tals, gemensam vårdnad och umgänge. Lagändringarna är avsedda att träda i kraft den 1 juli 2006.

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens lagförslag och avslår motionerna.

I betänkandet finns tretton reservationer och tre särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	7
Bakgrund	7
Ärendet och dess beredning	8
Propositionens huvudsakliga innehåll	9
Utskottets överväganden	11
Ett tydligare barnperspektiv	11
Risken för att barnet far illa	13
Barnets rätt att komma till tals m.m.	15
Juridiskt biträde för barn	17
Gemensam vårdnad och växelvist boende	18
Beslutsfattandet vid gemensam vårdnad	21
Umgänge	22
Domstolsprocessen	24
Kunskap och kompetens	26
Verkställigheten	27
Kostnader	29
Barns försörjning	30
Lagförslagen och ikraftträdandet	31
Fler än två vårdnadshavare	32
Reglerna för gemensam vårdnad	33
Barnbalk	34
Reservationer	35
1. Ett tydligare barnperspektiv, punkt 1 (v)	35
2. Risken för att barnet far illa, punkt 2 (m, kd, c)	35
3. Barnets rätt att komma till tals m.m., punkt 3 (kd, c)	36
4. Juridiskt biträde för barn, punkt 4 (m, fp, kd, v, c)	36
5. Gemensam vårdnad och växelvist boende, punkt 5 (kd, c)	37
6. Beslutsfattandet vid gemensam vårdnad, punkt 6 (fp, kd, c)	38
7. Umgänge, punkt 7 (m, kd)	38
8. Domstolsprocessen, punkt 8 (m)	39
9. Kostnader, punkt 11 (m, kd, c)	39
10. Barns försörjning, punkt 12 (m, kd)	40
11. Lagförslagen och ikraftträdandet, punkt 13 (m, kd)	40
12. Reglerna för gemensam vårdnad, punkt 15 (fp, v)	41
13. Barnbalk, punkt 16 (v)	42
Särskilda yttranden	43
1. Barns försörjning, punkt 12 (fp)	43
2. Fler än två vårdnadshavare, punkt 14 (v)	43
3. Barnbalk, punkt 16 (fp)	43
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	44
Propositionen	44
Följdmotioner	44
Motion från allmänna motionstiden hösten 2004	45

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2005	45
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	50

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Ett tydligare barnperspektiv

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:Ju349, 2005/06:L340 yrkandena 3 och 5, 2005/06:L382 och 2005/06:L394 yrkandena 1 och 2.

Reservation 1 (v)

2. Risken för att barnet far illa

Riksdagen avslår motionerna 2005/06:L26 yrkande 4, 2005/06:L292 yrkandena 1, 2 och 10, 2005/06:L296 yrkande 1, 2005/06:L334 yrkandena 1 och 2 samt 2005/06:So557 yrkande 11.

Reservation 2 (m, kd, c)

3. Barnets rätt att komma till tals m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2005/06:L292 yrkande 5 och 2005/06:So647 yrkande 5.

Reservation 3 (kd, c)

4. Juridiskt biträde för barn

Riksdagen avslår motionerna 2005/06:L24 yrkande 4, 2005/06:L26 yrkande 1, 2005/06:L292 yrkande 6, 2005/06:L340 yrkande 7, 2005/06:L389 och 2005/06:So647 yrkande 4.

Reservation 4 (m, fp, kd, v, c)

5. Gemensam vårdnad och växelvist boende

Riksdagen avslår motionerna 2005/06:L25 yrkande 2, 2005/06:L26 yrkande 2 och 2005/06:L296 yrkande 2.

Reservation 5 (kd, c)

6. Beslutsfattandet vid gemensam vårdnad

Riksdagen avslår motionerna 2005/06:L292 yrkande 3, 2005/06:L340 yrkande 10 och 2005/06:So647 yrkande 6.

Reservation 6 (fp, kd, c)

7. Umgänge

Riksdagen avslår motionerna 2005/06:L214, 2005/06:L296 yrkande 9, 2005/06:L305 och 2005/06:L340 yrkandena 2 och 8.

Reservation 7 (m, kd)

8. Domstolsprocessen

Riksdagen avslår motionerna 2005/06:L24 yrkandena 2 och 3 samt 2005/06:L340 yrkandena 6 och 9.

Reservation 8 (m)

9. Kunskap och kompetens

Riksdagen avslår motionerna 2005/06:L25 yrkande 1 och 2005/06:L26 yrkande 5.

10. Verkställigheten

Riksdagen avslår motion 2005/06:L292 yrkandena 11 och 16.

11. Kostnader

Riksdagen avslår motionerna 2005/06:L24 yrkande 1 och 2005/06:L26 yrkande 3.

Reservation 9 (m, kd, c)

12. Barns försörjning

Riksdagen avslår motionerna 2005/06:L296 yrkande 3 och 2005/06:L340 yrkande 11.

Reservation 10 (m, kd)

13. Lagförslagen och ikraftträdandet

Riksdagen antar regeringens förslag till

- a) lag om ändring i föräldrabalken,
 - b) lag om ändring i rättegångsbalken,
 - c) lag om ändring i lagen (1977:595) om erkännande och verkställighet av nordiska domar på privaträttens område,
 - d) lag om ändring i sekretesslagen (1980:100),
 - e) lag om ändring i lagen (1989:14) om erkännande och verkställighet av utländska vårdnadsavgöranden m.m. och om överflyttning av barn,
 - f) lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453),
 - g) lag om ändring i försäkringsavtalslagen (2005:104),
 - h) lag om ändring i lagen (2005:683) om ändring i rättegångsbalken.
- Därmed bifaller riksdagen proposition 2005/06:99 och avslår motion 2005/06:L24 yrkande 5.

Reservation 11 (m, kd)

14. Fler än två vårdnadshavare

Riksdagen avslår motionerna 2005/06:L253, 2005/06:L267 och 2005/06:L365.

15. Reglerna för gemensam vårdnad

Riksdagen avslår motion 2005/06:L340 yrkande 15.

Reservation 12 (fp, v)

16. Barnbalk

Riksdagen avslår motionerna 2005/06:L292 yrkande 4, 2005/06:L340 yrkande 4 och 2005/06:So556 yrkande 14.

Reservation 13 (v)

Stockholm den 18 maj 2006

På lagutskottets vägnar

Inger René

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Inger René (m), Marianne Carlström (s), Raimo Pärssinen (s), Jan Ertsborn (fp), Christina Nenes (s), Hillevi Larsson (s), Yvonne Andersson (kd), Tasso Stafilidis (v), Maria Hassan (s), Bertil Kjellberg (m), Rezene Tesfazion (s), Martin Andreasson (fp), Viviann Gerdin (c), Anneli Särnblad (s), Henrik von Sydow (m), Pia Nilsson (s) och Johan Löfstrand (s).

Redogörelse för ärendet

Bakgrund

Rättsförhållandet mellan barn och föräldrar regleras i föräldrabalken. Denna lagstiftning har under de senaste decennierna genomgått betydande förändringar.

De senaste större ändringarna gjordes år 1998 (prop. 1997/98:7, bet. LU12, rskr. 229). Reformen syftade till att ytterligare betona vikten av samförståndslösningar och underlätta för föräldrar att i så stor utsträckning som möjligt komma överens. Ett annat syfte med reformen var att bereda vägen för en ökad användning av gemensam vårdnad.

Ett viktigt inslag var en satsning på socialnämndernas arbete. Föräldrar som är överens kan numera reglera vårdnad, boende och umgänge genom avtal som godkänns av socialnämnden. Ett avtal som har godkänts av nämnden gäller och kan verkställas som ett lagakraftvunnet domstolsavgörande. Föräldrarna kan få hjälp av kommunen att ingå ett sådant avtal.

Genom reformen vidgades vidare domstolens möjlighet att besluta om gemensam vårdnad. Domstolen kan nu besluta om gemensam vårdnad även om en förälder motsätter sig det. En förutsättning är dock att gemensam vårdnad är bäst för barnet. Principen att föräldrar med gemensam vårdnad skall kunna enas i frågor som rör barnet modifierades något. I enlighet med detta infördes en möjlighet att besluta om umgänge också när föräldrarna har gemensam vårdnad. Det blev också möjligt att vid gemensam vårdnad besluta vem av föräldrarna som barnet skall bo tillsammans med, vilket innebär att domstolen även kan besluta att barnet skall bo hos var och en av föräldrarna (s.k. växelvist boende).

Genom 1998 års vårdnadsreform gjordes bestämmelserna om barns rätt att komma till tals tillämpliga även på mål om barns boende och vid socialnämndens prövning av föräldrarnas avtal.

Våren 1999 beslutade riksdagen, i enlighet med utskottets förslag i betänkande 1999/2000:LU15, ett tillkännagivande om en utvärdering av 1998 års föräldrabalksreform, såvitt avser gemensam vårdnad mot en förälders vilja och barnets boende (skr. 176).

I juni 2002 tillkallade regeringen en parlamentarisk kommitté för att utvärdera 1998 års vårdnadsreform (dir. 2002:89 och 2005:35). Kommittén antog namnet 2002 års vårdnadskommitté.

En av 2002 års vårdnadskommittés huvuduppgifter var att undersöka hur de regler som infördes genom 1998 års vårdnadsreform tillämpas av socialnämnderna. Utvärderingen skulle inriktas på hur socialnämnderna har klarat sina nya arbetsuppgifter och vad reformen har inneburit för strävandena att föra bort vårdnadsfrågorna från domstolarna. Kommittén skulle också undersöka hur bestämmelserna om barns rätt att komma till tals

tillämpas och vissa andra frågor som berör socialnämndernas arbete, bl.a. om det finns anledning att ändra reglerna om rätten att väcka talan när det gäller barnets umgänge med närstående.

En annan av kommitténs huvuduppgifter var att undersöka hur domstolarna tillämpar bestämmelser om vårdnad m.m. som infördes år 1998 och bestämmelser om barns rätt att komma till tals som infördes år 1996. Enligt direktiven skulle kommittén särskilt uppmärksamma hur de nya reglerna om gemensam vårdnad och boende tillämpas när det förekommit övergrepp eller misstanke om detta.

I kommitténs uppdrag ingick även att göra en allmän översyn av verkställighetsreglerna i 21 kap. föräldrabalken och att undersöka hur reglerna tillämpas. En av huvuduppgifterna har varit att överväga om verkställigheten även i framtiden skall handläggas av allmän förvaltningsdomstol eller om handläggningen i stället bör flyttas över till allmän domstol eller någon statlig förvaltningsmyndighet.

I utredningens uppdrag ingick också att utreda vissa andra frågor om vårdnad, boende och umgänge. I det sammanhanget övervägde utredningen frågor rörande bl.a. långvariga och upprepade domstolsprocesser, talerätt för närstående i frågor om vårdnad och umgänge, annan kontakt än umgänge, domares kompetens samt införande av en automatisk prövning av vårdnaden eller umgänget när en förälder begått vissa brottsliga handlingar mot den andra föräldern.

Ärendet och dess beredning

I juni 2005 överlämnade 2002 års vårdnadskommitté betänkandet (SOU 2005:43) *Vårdnad–Boende–Umgänge, Barnets bästa, föräldrars ansvar*. Utredningsbetänkandet har remissbehandlats.

På grundval av utredningsbetänkandet föreslår regeringen – efter att ha hört Lagrådet – att riksdagen antar i propositionen framlagda förslag till ändringar i föräldrabalken, rättegångsbalken, lagen (1977:595) om erkännande och verkställighet av nordiska domar på privaträttens område, lagen (1989:14) om erkännande och verkställighet av utländska vårdnadsavgöranden m.m. och om överflyttning av barn m.fl. lagar. Därutöver föreslås en ändring i försäkringsavtalslagen (2005:104) varigenom en missvisande hänvisning i lagtexten rättas.

Regeringens förslag finns i *bilaga 1* och lagförslagen i *bilaga 2*.

Med anledning av propositionen har tre motioner väckts. I ärendet behandlar utskottet också drygt fyrtio motionsyrkanden från de allmänna motionstiderna åren 2004 och 2005. Förslagen i motionerna finns i *bilaga 1*.

Propositionen bygger på en överenskommelse mellan den socialdemokratiska regeringen och Vänsterpartiet.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen anför regeringen under rubriken Propositionens huvudsakliga innehåll följande.

Propositionen innehåller förslag till ändringar i föräldrabalkens bestämmelser om vårdnad, boende och umgänge. Förslagen syftar framför allt till att förstärka barnperspektivet.

Regeringen föreslår att betydelsen av barnets bästa skall komma till klarare uttryck i lagen. Barnets bästa skall vara avgörande för alla beslut om vårdnad, boende och umgänge. Enligt förslaget skall betydelsen av risken för att barnet far illa framhållas i lagen. Domstolen och socialnämnden skall vid bedömningen av vad som är bäst för barnet fästa avseende särskilt vid risken för att barnet eller någon annan i familjen utsätts för övergrepp eller att barnet olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa.

I propositionen konstaterar regeringen att gemensam vårdnad i de allra flesta fall är en ur barnets synvinkel mycket bra vårdnadsform och att den möjlighet som infördes år 1998 för domstolen att besluta om gemensam vårdnad mot en förälders vilja bör finnas kvar. Samtidigt är det viktigt att domstolen tar en förälders motstånd mot gemensam vårdnad på allvar. Om en förälder utsätter barnet eller någon annan i familjen för övergrepp, är det i princip bäst för barnet att den föräldern inte får del i vårdnaden. Av stor betydelse är också föräldrarnas förmåga att samarbeta. Regeringen föreslår en uttrycklig bestämmelse om att domstolen vid bedömningen av om vårdnaden skall vara gemensam skall fästa avseende särskilt vid föräldrarnas förmåga att samarbeta i frågor som rör barnet.

Propositionen innehåller förslag till vissa ändringar när det gäller barnets rätt till umgänge. Socialnämnden skall få väcka talan om umgänget i domstol, t.ex. om barnet riskerar att fara illa. I undantagsfall skall umgänge kunna ske på annat sätt än genom att barnet träffar föräldern, t.ex. genom telefon eller brev. Barnets behov av umgänge med sina mor- och farföräldrar och andra som står barnet särskilt nära lyfts enligt förslaget också fram i lagen.

För att förbättra barnets rätt att komma till tals i mål om vårdnad, boende och umgänge föreslår regeringen att socialnämnden innan den lämnar s.k. snabbupplysningar till domstolen skall höra barnet om det är lämpligt. I syfte att betona vikten av samförståndslösningar och underlätta för föräldrar att komma överens föreslås att domstolen aktivt skall verka för att föräldrarna når en samförståndslösning som är till barnets bästa. Domstolen skall också kunna uppdra åt en medlare att försöka få föräldrarna att komma överens.

För att minska risken för långvariga processer till skada för barn föreslår regeringen att handläggningen av verkställighet av avgöranden om vårdnad, boende och umgänge flyttas från förvaltningsdomstolarna till de allmänna domstolarna och att verkställighetsprövningen renodlas. Förslaget innebär att domstolen skall vägra verkställighet om det är uppenbart att

åtgärden är oförenlig med barnets bästa. Vid bedömningen skall domstolen beakta risken för att barnet far illa. Det skall inte heller i fortsättningen vara möjligt att verkställa avgöranden och avtal mot barnets vilja utom då det är nödvändigt av hänsyn till barnets bästa. Möjligheten att i verkställighetsprocessen komplettera eller ändra vad som har bestämts om de praktiska arrangemangen för utövandet av ett umgänge förtydligas.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2006.

Utskottet övergår därmed till att under skilda rubriker ta upp frågor som har aktualiserats genom motionerna eller som eljest tilldragit sig utskottets uppmärksamhet. Betänkandet följer i huvudsak propositionens disposition. I de tre avslutande avsnitten behandlas motioner med frågeställningar fristående från propositionen.

Utskottets överväganden

Ett tydligare barnperspektiv

Utskottets förslag i korthet

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag och föreslår att riksdagen avslår motionerna.

Jämför reservation 1 (v).

Propositionen

I propositionen föreslås att betydelsen av barnets bästa skall komma till klarare uttryck i lagen. Barnets bästa skall, enligt förslaget, vara avgörande för alla beslut om vårdnad, boende och umgänge. Regeringen anför att det inte låter sig göras att i lagtexten mera utförligt ange vad som skall anses vara bäst för barnet utan risk för att nödvändig flexibilitet i enskilda fall går förlorad. Vad som är barnets bästa måste avgöras i varje enskilt fall utifrån en bedömning av de individuella förhållandena.

Regeringen anför vidare att det är viktigt att såväl domstolar som socialnämnder tydligt redovisar hur man har resonerat i det enskilda fallet. Frågan om vad domar och beslut av detta slag skall innehålla i form av motiveringar lämpar sig dock inte, enligt regeringen, för lagstiftning.

Motionerna

Tasso Stafilidis m.fl. (v) begär i motion 2004/05:Ju349 att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att det blir obligatoriskt för domstolar och myndigheter att upprätta särskilda barnprotokoll i alla mål och ärenden där barn berörs av ett avgörande.

Mia Franzén m.fl. (fp) framhåller i motion L340 att det vore önskvärt med en tydligare lagstiftning beträffande vad som skall anses vara till barnets bästa. Det är dock av stor vikt att denna lagstiftning inte blir så specifik att den äventyrar en individuell lösning för varje barn eller blir så generell att den blir meningslös och svårtolkad (yrkande 3). I motionen begärs vidare ett tillkännagivande om behovet av förslag som kan säkra att FN:s barnkonvention efterlevs på ett mer naturligt sätt i den svenska myndighetsutövningen (yrkande 5).

I motion L382 av Carina Ohlsson m.fl. (s) yrkas ett tillkännagivande om att alltid se till barnets bästa i utredningar som gäller vårdnad, boende och umgänge.

Tasso Stafilidis (v) begär i motion L394 tillkännagivanden om att det bör införas en reglering som starkare betonar vårdnadshavarnas och föräldrarnas skyldigheter gentemot barnet (yrkande 1) och om att barnen ges rätt att ställa vårdnadshavare och föräldrar till ansvar för brister i uppfyllandet av sina skyldigheter som vårdnadshavare och förälder (yrkande 2).

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis betona att det vid alla beslut och andra åtgärder som rör barn skall finnas ett tydligt barnperspektiv. Denna grundsyn kommer till uttryck i FN:s konvention om barnets rättigheter. En av grundpelarna i barnkonventionen är principen om barnets bästa (artikel 3). Barnets bästa skall komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga organ eller av privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ.

Enligt utskottets mening är det självklart att det är barnets bästa som bör vara avgörande när det fattas beslut om vårdnad, boende och umgänge. Det är barnets tillvaro och framtid som regleras. Visserligen är det som är bra för föräldrarna också oftast bra för barnet. För att tillvaron skall fungera för barnet på bästa sätt måste den också fungera någorlunda för föräldrarna. Annars kan det uppstå slitningar som går ut över barnet på ett skadligt sätt. Men frågor om vårdnad, boende och umgänge har inte med rättvisa mellan föräldrarna att göra. Det är barnets intressen som måste stå i fokus. När det gäller vårdnad, boende och umgänge bör det inte finnas några andra intressen än barnets som kan ta över.

Med det anförda delar utskottet regeringens uppfattning att betydelsen av barnets bästa bör komma till klarare uttryck i lagtexten, och regeringens förslag framstår, enligt utskottets mening, som ändamålsenligt. Utskottet kan inte ställa sig bakom de krav som förs fram i motion L394.

Vad därefter gäller frågan om vad domar och beslut rörande vårdnad, boende och umgänge skall innehålla i form av motiveringar anser utskottet, liksom regeringen, att det självfallet är viktigt att domstolar och socialnämnder tydligt redovisar hur man har resonerat i det enskilda fallet. Begreppet "barnets bästa" får emellertid inte användas slentrianmässigt. Frågan om vad domar och beslut av detta slag specifikt skall innehålla i form av motiveringar lämpar sig dock inte, som regeringen påpekat, för lagstiftning.

Sammantaget innebär vad som sålunda anförts att utskottet ställer sig bakom regeringens förslag såvitt nu är i fråga, och utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna 2004/05:Ju349 och L394 yrkandena 1 och 2. Ställningstagandet innebär att motionerna L340 yrkandena 3 och 5 samt L382 får anses tillgodosedda, varför de bör avslås.

Risken för att barnet far illa

Utskottets förslag i korthet

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag, gör samma bedömningar som regeringen och föreslår att riksdagen avslår motionerna.

Jämför reservation 2 (m, kd, c).

Propositionen

Regeringen föreslår att betydelsen av risken för att barnet far illa lyfts fram i lagen. Socialnämnden och domstolen skall vid bedömningen av barnets bästa fästa avseende särskilt vid risken för att barnet eller någon annan i familjen utsätts för övergrepp eller att barnet olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa. I propositionen anförs att när uppgifter om våld förs fram i ett mål om vårdnad, boende eller umgänge måste uppgifterna alltid prövas och en riskbedömning göras.

I propositionen anförs att det är angeläget att inte bara domstolen utan även den som utreder frågor om vårdnad, boende och umgänge prövar påståenden om övergrepp och gör en riskbedömning. Regeringen gör bedömningen att det bör vara Socialstyrelsens uppgift att sammanställa kunskap om och medverka till metodutveckling för hur riskbedömningen skall göras när socialnämnden utreder frågor om vårdnad, boende och umgänge.

Vidare gör regeringen bedömningen att om socialnämnden får kännedom om omständigheter som kan medföra att ett barn far illa, bör nämnden liksom i dag vara skyldig att göra en utredning och ta ställning till om någon åtgärd bör vidtas för att skydda barnet. Det bör alltså inte införas någon "automatisk" domstolsprövning av vårdnadsfrågan.

Motionerna

Viviann Gerdin m.fl. (c) yrkar i motion L26 ett tillkännagivande om att gemensam vårdnad inte skall kunna förekomma vid konstaterat våld i familjen (yrkande 4).

Tasso Stafilidis m.fl. (v) begär i motion L292 att regeringen skall lägga fram förslag till lagändringar som innebär att det införs en presumtion om enskild vårdnad när det förekommit våld i nära relationer (yrkande 1). Vidare begär motionärerna att regeringen skall lägga fram förslag till lagändringar som innebär att det skall ske en automatisk prövning av vårdnaden när det förekommit våld i nära relationer (yrkande 2). I motionen begärs också att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att det alltid skall göras en riskbedömning i mål om vårdnad, boende och umgänge (yrkande 10).

I motion L296 föreslår Inger René m.fl. (m) ett tillkännagivande om att det av föräldrabalken bör framgå att barns rätt till trygghet och säkerhet skall gå före målet om att föräldrarna skall ha gemensam vårdnad (yrkande 1).

Annelie Enochson (kd) yrkar i motion L334 att regeringen lägger fram förslag till en lagändring som innebär att en vårdnadshavare som begår ett allvarligt brott mot den andra vårdnadshavarens liv, frihet eller hälsa skall fråntas vårdnaden (yrkande 1). I motionen yrkas vidare ett tillkännagivande om att 2002 års vårdnadskommittés förslag när det gäller en mördarens möjligheter att bli vårdnadshavare när denne bragt den andre vårdnadshavaren om livet bör genomföras (yrkande 2). Samma motionär framhåller i motion So557 att socialtjänstlagens krav på att tillgodose det utsatta barnets behov av beskydd och stöd skall gå före alla andra beslut i samband med vårdnadstvister, även om en förälder inte är dömd. Detta krävs, enligt motionären, för att barnet inte skall behöva möta sin förövare i form av påtvingat umgänge. Motionären yrkar ett tillkännagivande med detta innehåll (yrkande 11).

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill först peka på att genom föräldrabalkens bestämmelser om barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna understryks att båda föräldrarna har betydelse för barnets välbefinnande och utveckling. Lagen spelar här en stor roll när det gäller möjligheten för barn att få tillgång till båda sina föräldrar och att den därmed främjar barnets bästa. I de allra flesta fall är det utan tvekan bäst för barnet att ha en nära och god kontakt med båda sina föräldrar. Men barnets rätt till båda sina föräldrar får inte innebära att barnet måste leva eller umgås med en förälder under alla förhållanden. Ett barn måste ha en absolut rätt att inte själv bli utsatt för våld, övergrepp eller annan kränkande behandling. Det är väl belagt att det innebär en risk för barnets psykiska hälsa att tvingas se eller höra våld i hemmet.

När uppgifter om våld förs fram i ett mål om vårdnad, boende och umgänge måste uppgifterna därför alltid prövas och en riskbedömning göras. I de fall där domstolen kommer fram till att det finns en risk för att barnet kommer att fara illa bör detta, enligt utskottets mening, väga tungt i den helhetsbedömning av samtliga omständigheter som skall göras. Om en förälder utsätter barnet eller någon annan i familjen för våld, trakasserier eller andra kränkningar, är det i de allra flesta fall bäst för barnet att den föräldern inte får del i vårdnaden. Prövningen kan också mynna ut i att något umgänge inte alls bör äga rum. I andra fall kan bedömningen göras att ett umgänge visserligen är bäst för barnet men att det bör ske i särskilda former, t.ex. i närvaro av en kontaktperson. Det måste dock som alltid bli beroende av en individuell prövning, där det avgörande är vad som är bäst för barnet.

Med det anförda ansluter sig utskottet till regeringens förslag att det i lagtexten ytterligare bör markeras den betydelse som risken för att barnet får illa måste få vid beslut som rör vårdnad, boende och umgänge.

Vad därefter gäller frågan om det bör införas en automatisk prövning av vårdnadsfrågan vid våld i familjen vill utskottet framhålla att redan i dag gäller att om en förälder vid utövandet av vårdnaden om ett barn gör sig skyldig till missbruk eller försummelse eller i övrigt brister i omsorgen om barnet på ett sätt som medför bestående fara för barnets hälsa eller utveckling, skall domstolen besluta om ändring i vårdnaden. Frågan kan prövas på talan av socialnämnden. Enligt utskottets mening framstår en automatisk prövning av vårdnadsfrågan vid våld i familjen som mindre lämplig. Ibland kan det nämligen förekomma fall där det inte finns förutsättningar att frånta en förälder vårdnaden, trots att han eller hon har gjort sig skyldig till våld eller andra kränkningar.

Det är dock, enligt utskottets mening, synnerligen viktigt att socialnämnden uppmärksammar de fall där insatser till stöd för ett barn kan behövas och att frågan om en överflyttning av vårdnaden verkligen övervägs i tillräckligt stor utsträckning i de fall där så är påkallat. Som exempel kan nämnas att om en förälder har dödat eller försökt döda den andra föräldern, bör socialnämnden normalt väcka talan om överflyttning av vårdnaden. Detsamma kan gälla bl.a. om barnet har utsatts för sexuella övergrepp.

Med det anförda ansluter sig utskottet till regeringens bedömning att det inte bör införas någon automatisk prövning av vårdnadsfrågan vid våld i familjen.

Vad som sålunda anförts innebär sammantaget att utskottet ställer sig bakom regeringens förslag och bedömningar såvitt nu är i fråga, och utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna L26 yrkande 4, L292 yrkandena 1 och 2, L296 yrkande 1, L334 yrkande 1 samt So557 yrkande 11. Ställningstagandet innebär att motionerna L292 yrkande 10 och L334 yrkande 2 får anses tillgodosedda, varför de bör avslås.

Barnets rätt att komma till tals m.m.

Utskottets förslag i korthet

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag, gör samma bedömningar som regeringen och föreslår att riksdagen avslår motionerna.

Jämför reservation 3 (kd, c).

Propositionen

I propositionen gör regeringen bedömningen att domstolen och socialnämnden liksom i dag bör vara skyldiga att ta hänsyn till barnets vilja med beaktande av barnets ålder och mognad och andra mer allmänna synpunkter som barnet kan ha.

I mål eller ärenden om vårdnad, boende eller umgänge får domstolen fatta interimistiska beslut, dvs. beslut som gäller fram till dess att frågan avgjorts genom en dom eller ett beslut som vunnit laga kraft eller föräldrarna träffat ett avtal i frågan och avtalet har godkänts av socialnämnden. Innan ett sådant beslut meddelas kan domstolen inhämta upplysningar från socialnämnden, s.k. snabbupplysningar. Regeringen föreslår att socialnämnden, innan den lämnar s.k. snabbupplysningar till domstolen skall, om det är lämpligt, höra såväl barnet som barnets föräldrar.

Vidare föreslår regeringen att den som genomför en utredning om vårdnad, boende eller umgänge skall lämna en rekommendation till beslut om det inte är olämpligt. Det föreslås också en sekretessbrytande regel för inhämtande av uppgifter från en socialnämnd i samband med att en utredning om vårdnad, boende eller umgänge genomförs.

Motionerna

Tasso Stafilidis m.fl. (v) begär i motion L292 att regeringen skall lägga fram förslag till lagstiftning i syfte att stärka barns rätt att få komma till tals i frågor som rör vårdnad, boende och umgänge (yrkande 5).

Peter Althin m.fl. (kd) anför i motion So647 att det är angeläget att stärka barns rätt. Mer kan göras än vad som föreslagits av 2002 års vårdnadskommitté. I motionen yrkas ett tillkännagivande om att regeringen bör lägga fram förslag till åtgärder för att ytterligare stärka barns processuella ställning och rätt att komma till tals i ärenden om vårdnad, boende och umgänge (yrkande 5).

Utskottets ställningstagande

Inledningsvis vill utskottet erinra om att barnets rätt att komma till tals följer av FN:s barnkonvention. Enligt artikel 12 skall barn som är i stånd att bilda egna åsikter tillförsäkras rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet, varvid barnets åsikter skall ges betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

Enligt utskottets mening är det viktigt att domstolen alltid tar hänsyn till barnets vilja. Att det av föräldrabalken redan i dag framgår att hänsyn skall tas till barnets vilja är avsett att markera att detta är en särskilt betydelsefull omständighet vid den prövning som skall göras i målet. Om barnet har en bestämd önskan och har nått en sådan mognad att denna bör respekteras, bör domstolen i allmänhet följa barnets önskan. Men det är självklart också viktigt att domstolen tar hänsyn till andra mer allmänna synpunkter från barnet. Även sådana omständigheter skall alltså beaktas

och vägas in i den helhetsbedömning som skall göras. Mot den redovisade bakgrunden delar utskottet regeringens uppfattning att betydelsen av barnets vilja inte behöver markeras ytterligare i lagtexten.

För socialnämndens hantering av frågor om vårdnad, boende och umgänge är också utgångspunkten att hänsyn skall tas till barnets vilja. Den som gör en utredning i mål om vårdnad, boende och umgänge skall, om det inte är olämpligt, försöka klargöra barnets inställning och redovisa den för domstolen. Även mindre barn måste, enligt utskottets mening, få komma till tals. Det är dock inte lämpligt att i lag slå fast en viss ålder för när ett barn bör tillfrågas inom ramen för en vårdnadsutredning. Barn har ju olika mognadsgrad och förutsättningar, och det måste i varje enskilt fall göras en bedömning av om det är olämpligt att tala med barnet och vilken betydelse hans eller hennes inställning skall tillmätas. Små barn kan komma till tals t.ex. genom att utredaren samtalar med personer i barnets omgivning som känner honom eller henne väl.

Med det anförda ansluter sig utskottet till regeringens bedömning även i denna del.

Vad gäller domstolens beslutsunderlag inför ett interimistiskt beslut vill utskottet framhålla att interimistiska beslut skall fattas utifrån samma bedömningsgrunder som vid en slutlig prövning. Det innebär att barnets bästa skall vara avgörande även vid sådana beslut och att hänsyn skall tas till barnets vilja. Utskottet anser därför att regeringens förslag om att det i lagen bör tas in en bestämmelse om att socialnämnden innan den lämnar s.k. snabbupplysningar till domstolen skall höra barnet om det är lämpligt framstår som väl avvägt. Utskottet har inte heller något att erinra mot regeringens förslag i övrigt.

Vad som sålunda anförts innebär sammantaget att utskottet ställer sig bakom regeringens förslag och bedömningar såvitt nu är i fråga, och utskottet föreslår att riksdagen avslår motion So647 yrkande 5. Ställningstagandet innebär att motion L292 yrkande 5 får anses tillgodosedd, varför den bör avslås.

Juridiskt biträde för barn

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner som rör juridiskt biträde för barn. Utskottet hänvisar till pågående beredningsarbete.

Jämför reservation 4 (m, fp, kd, v, c).

Propositionen

I propositionen redovisar regeringen att frågan om barns rättigheter i familjeprocesser är aktuell i ett annat ärende. I departementspromemorian (Ds 2002:13) Utöandet av barns rättigheter i familjerättsprocesser föreslås att

Sverige ratificerar den europeiska konventionen om utövandet av barns rättigheter, och flera lagändringar föreslås i syfte att förstärka barnets rätt i processen, bl.a. att det i särskilt konfliktfyllda vårdnadsfall skall vara möjligt för domstolen att förordna ett särskilt biträde för barnet.

Enligt propositionen bereds promemorian för närvarande i Regeringskansliet.

Motionerna

Inger René m.fl. (m) yrkar i motion L24 ett tillkännagivande om att regeringen snarast återkommer med lagförslag som innebär att barn får rätt till ett eget juridiskt biträde i särskilt konfliktfyllda vårdnadsfall (yrkande 4). Ett likalydande yrkande framställs i motion L26 av Viviann Gerdin m.fl. (c) (yrkande 1).

Tasso Stafilidis m.fl. (v) begär i motion L292 att regeringen skall lägga fram förslag till lagstiftning som innebär att barn får rätt till ett eget juridiskt biträde i alla mål om vårdnad, boende och umgänge (yrkande 6). Likalydande yrkanden framställs i motionerna L340 av Mia Franzén m.fl. (fp) (yrkande 7), L389 av Marina Pettersson och Jan Emanuel Johansson (båda s) och So647 av Peter Althin m.fl. (kd) (yrkande 4).

Utskottets ställningstagande

Som redovisats ovan är frågan föremål för beredning inom Regeringskansliet. Enligt utskottets mening bör resultatet av det pågående beredningsarbetet inte föregripas genom någon åtgärd från riksdagen. Riksdagen bör således avslå motionerna L24 yrkande 4, L26 yrkande 1, L292 yrkande 6, L340 yrkande 7, L389 och So647 yrkande 4.

Gemensam vårdnad och växelvist boende

Utskottets förslag i korthet

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag, gör samma bedömningar som regeringen och föreslår att riksdagen avslår motionerna.

Jämför reservation 5 (kd, c).

Propositionen

Regeringen föreslår att det införs en bestämmelse i föräldrabalken om att domstolen vid bedömningen av om vårdnaden skall vara gemensam skall fästa avseende särskilt vid föräldrarnas förmåga att samarbeta i frågor som rör barnet. Genom ändringen eftersträvas, anför regeringen, en uppstramning av rättspraxis.

I propositionen gör regeringen bedömningen att domstolen liksom i dag bör kunna vägra att upplösa en gemensam vårdnad eller besluta om sådan vårdnad mot en förälders vilja, förutsatt att gemensam vårdnad är bäst för barnet. Regeringen gör vidare bedömningen att möjligheten att vid gemensam vårdnad döma till s.k. växelvist boende mot en förälders vilja bör finnas kvar. Nuvarande bestämmelse om att domstolen skall fästa avseende särskilt vid barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna behålls oförändrad.

Motionerna

Yvonne Andersson m.fl. (kd) är i motion L25 kritiska till regeringens bedömning att möjligheten att vid gemensam vårdnad döma till s.k. växelvist boende mot en förälders vilja bör finnas kvar. Motionärerna anser att regeringen snarast bör utvärdera reglerna utifrån ett barnperspektiv. Ett tillkännagivande yrkas med detta innehåll (yrkande 2).

Viviann Gerdin m.fl. (c) föreslår i motion L26 ett tillkännagivande om att en domstol inte skall kunna döma till växelvist boende mot en förälders vilja (yrkande 2).

I motion L296 av Inger René m.fl. (m) anfördes att möjligheten att besluta om växelvist boende inte bör skrivas in i lagtexten. Rättsläget är klarlagt genom praxis. Motionärerna vill understryka vikten av barnperspektivet. Växelvist boende skall, enligt motionärerna, endast kunna komma i fråga när föräldrarna kan samarbeta. Vidare skall barnet, förutsatt att det uppnått sådan ålder att dess vilja kan tillmätas betydelse, ha uttalat att det vill bo bos båda föräldrarna. I motionen begärs ett tillkännagivande med detta innehåll (yrkande 2).

Utskottets ställningstagande

Inledningsvis vill utskottet framhålla att barn har behov av nära och goda relationer till båda sina föräldrar även om föräldrarna bor isär. Föräldrabalkens regler om vårdnad och umgänge bygger på den uppfattningen. För barnets skull är det viktigt att båda föräldrarna är delaktiga i barnets förhållanden och tar ansvar för barnet. Denna grundprincip kommer också till uttryck i barnkonventionen. Enligt utskottets uppfattning är gemensam vårdnad ett viktigt inslag i en önskvärd utveckling mot en starkare betoning av barnets intressen. Gemensam vårdnad har spelat en stor roll när det gäller att utöka möjligheterna för barn att få tillgång till båda sina föräldrar och att i vid bemärkelse främja barnets bästa.

Utskottet delar regeringens uppfattning att gemensam vårdnad i de allra flesta fall är en ur barnets synvinkel mycket bra vårdnadsform och att den möjlighet som domstolen har att besluta om gemensam vårdnad mot en förälders vilja bör finnas kvar. Målet bör vara att föräldrarna har gemensam vårdnad i samtliga fall där detta är bäst för barnet. Utskottet ansluter

sig därför till regeringens bedömning att nuvarande bestämmelse om att domstolen skall fästa avseende särskilt vid barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna bör behållas oförändrad.

Samtidigt får det naturligtvis inte mer eller mindre schablonmässigt beslutas om gemensam vårdnad mot den ena förälderns önskemål. Om en förälder motsätter sig gemensam vårdnad, måste alltid en prövning göras av de skäl som den föräldern anför. Det är således viktigt att en förälders motstånd mot gemensam vårdnad tas på allvar. Av stor betydelse är föräldrarnas förmåga att samarbeta i frågor som rör barnet. Enligt utskottets mening bör gemensam vårdnad normalt förutsätta att föräldrarna har ett någorlunda konfliktfritt samarbete. På grund av det anförda anser utskottet, liksom regeringen, att det finns anledning att i lagen betona betydelsen av föräldrarnas samarbetsförmåga. Regeringens förslag framstår som ändamålsenligt.

Vad därefter gäller frågan om växelvist boende vill utskottet erinra om att det i samband med 1998 års vårdnadsreform blev möjligt att vid gemensam vårdnad besluta vem av föräldrarna barnet skall bo tillsammans med och att detta anses innebära att domstolen även har en möjlighet att besluta att barnet skall bo hos var och en av föräldrarna, s.k. växelvist boende, om detta är bäst för barnet.

Med anledning av vad som anføres i motionerna L25 och L26, om att växelvist boende inte bör komma till stånd mot en förälders vilja, vill utskottet framhålla att ett växelvist boende ställer särskilda krav. En grundläggande förutsättning för denna boendeform är att föräldrarnas samarbetsförmåga är särskilt god. Vidare måste barnets behov alltid få komma i första rummet. Föräldrarna måste också bo förhållandevis nära varandra. Därutöver har naturligtvis barnets egen inställning stor betydelse. Om barnet motsätter sig ett växelvist boende, torde förutsättningar för ett fungerande samarbete oftast vara små. Ytterst måste dock bedömningen grundas på omständigheterna i det enskilda fallet och avgöras enbart utifrån vad som är bäst för just det unika barnet. På grund av det anförda ansluter sig utskottet till regeringens bedömning att möjligheten att besluta om växelvist boende mot en förälders vilja bör finnas kvar.

Sammantaget innebär vad som sålunda anförts att utskottet ställer sig bakom regeringens förslag och bedömningar såvitt nu är i fråga, och utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna L25 yrkande 2 och L26 yrkande 2. Ställningstagandet innebär att motion L296 yrkande 2 får anses tillgodosedd och bör avslås.

Beslutsfattandet vid gemensam vårdnad

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner som rör beslutsfattandet vid gemensam vårdnad. Utskottet hänvisar till pågående beredningsarbete.

Jämför reservation 6 (fp, kd, c).

Propositionen

Har barnet två vårdnadshavare, skall dessa utöva sina rättigheter och skyldigheter mot barnet tillsammans enligt 6 kap. 13 § föräldrabalken. Det krävs alltså normalt gemensamma beslut i frågor som rör vårdnaden.

I propositionen anför regeringen att kravet på enighet mellan vårdnadshavarna i vissa fall kan innebära problem när ett barn behöver få tillgång till hälso- och sjukvård. Detta gäller inte minst situationer där barn har behov av psykiatrisk vård eller behandling efter att ha utsatts för övergrepp eller sett någon annan i familjen utsättas för övergrepp.

Regeringen anför vidare att man kan tänka sig olika lösningar för att underlätta beslutsfattandet i dessa fall. Som 2002 års vårdnadskommitté konstaterar kräver frågan, anför regeringen, en djupare analys än den som kommittén kunnat göra inom ramen för sitt uppdrag. Bland annat måste då en reglering i annan lagstiftning än i föräldrabalken övervägas. I propositionen redovisar regeringen att ett arbete om detta redan har inletts i Regeringskansliet.

Motionerna

Tasso Stafilidis m.fl. (v) begär i motion L292 att regeringen skall lägga fram förslag till lagändringar som innebär att varje vårdnadshavare, även om vårdnaden är gemensam, skall få bestämma om barnet har behov av hälso- och sjukvård eller stöd enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (yrkande 3).

Mia Franzén m.fl. (fp) anser i motion L340 att det är nödvändigt att den förälder som barnet varaktigt bor med ensam kan fatta beslut i frågor som har betydelse för omvårdnaden om barnet. Föräldrarnas oenighet får inte hindra att för barnet nödvändiga åtgärder kommer till stånd. I motionen yrkas ett tillkännagivande med detta innehåll (yrkande 10).

I motion So647 yrkar Peter Althin m.fl. (kd) ett tillkännagivande om att regeringen lägger fram förslag till lagändringar som innebär att barn alltid kan ges behandling och stödsåtgärder oavsett om en vårdnadshavare motsätter sig detta (yrkande 6).

Utskottets ställningstagande

Liksom motionärerna anser utskottet att det är otillfredsställande och inte förenligt med barnets bästa att vårdnadshavarnas oenighet kan medföra att ett barn som har behov av hälso- och sjukvård inte får tillgång till adekvat behandling. Som redovisats ovan har det inom Regeringskansliet inletts ett arbete i syfte att underlätta beslutsfattandet bl.a. i dessa fall.

Enligt utskottets mening är denna fråga angelägen och kräver en skyndsamt lösning. Utskottet beklagar att regeringen i förevarande proposition inte kunnat föreslå riksdagen några lagändringar. Utskottet förutsätter emellertid att det nu pågående arbetet bedrivs skyndsamt och att regeringen därefter utan dröjsmål återkommer till riksdagen i frågan.

Med det anförda är utskottet inte berett att föreslå någon åtgärd från riksdagen med anledning av motionerna. Riksdagen bör således avslå motionerna L292 yrkande 3, L340 yrkande 10 och So647 yrkande 6.

Umgänge

Utskottets förslag i korthet

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag, gör samma bedömningar som regeringen och föreslår att riksdagen avslår motionerna.

Jämför reservation 7 (m, kd).

Propositionen

Regeringen föreslår att domstolen i undantagsfall skall kunna besluta att ett umgänge skall ske på annat sätt än genom att barnet träffar föräldern, t.ex. genom telefon eller brev. Socialnämnden skall också kunna godkänna ett avtal om sådant umgänge. Vidare föreslås att socialnämnden får möjlighet att väcka talan om barnets umgänge med en förälder.

Barnets behov av umgänge med andra än föräldrarna föreslås lyftas fram i lagen. Enligt regeringens förslag skall socialnämnden vid bedömningen av om nämnden bör väcka talan särskilt beakta barnets behov av umgänge med sina mor- och farföräldrar och andra som står barnet särskilt nära.

Vidare gör regeringen bedömningen att det behöver analyseras närmare hur bestämmelser om s.k. umgängesstöd bör utformas.

Motionerna

Tobias Billström och Margareta Pålsson (båda m) föreslår i motion L214 ett tillkännagivande om barns rätt till inflytande över umgänge.

Mia Franzén m.fl. (fp) anser i motion L340 att alternativa umgängesformer inte används i tillräcklig utsträckning. Dagtidsumgänge och andra flexibla umgängesformer skulle, enligt motionärerna, kunna användas mer. Det är av stor vikt att en individuell prövning görs av vad som är bäst för barnet med hänsyn till bl.a. barnets ålder och utvecklingsgrad. Ett tillkännagivande yrkas med detta innehåll (yrkande 2). Vidare yrkas ett tillkännagivande om att det bör införas en möjlighet för socialnämnden att väcka talan vid domstol om att en mellan föräldrarna överenskommen umgängesrätt är skadlig för barnet (yrkande 8).

I motion L296 av Inger René m.fl. (m) begärs ett tillkännagivande om att det bör införas en rätt för nära anhöriga som mor- och farföräldrar att föra talan om umgänge med sina barnbarn (yrkande 9). Ett likalydande motionsyrkande framställs i motion L305 av Birgitta Carlsson och Agne Hansson (båda c).

Utskottets ställningstagande

Inledningsvis vill utskottet betona att i frågor om umgänge hänsyn också skall tas till barnets vilja med beaktande av barnets ålder och mognad.

Regeringens förslag om att domstolarna skall ges möjlighet att i undantagsfall besluta om umgänge genom annan kontakt än att barnet och föräldern träffar varandra kan, enligt utskottets mening, antas få betydelse för barn i vissa särskilda situationer. Regeringens förslag kan ge en möjlighet till kontakt i situationer där ett vanligt umgänge inte kan komma till stånd. Utskottet anser därför att förslaget fyller ett viktig funktion.

Även förslaget om att socialnämnden ges möjlighet att väcka talan om barnets umgänge med en förälder fyller, enligt utskottets mening, en viktig funktion. Genom den föreslagna talerätten för socialnämnden får nämnden ytterligare ett verktyg för att på bästa sätt kunna ta hand om barnets behov och intressen.

Vad därefter gäller frågan om talerätt för närstående, t.ex. ett barns mor- eller farföräldrar, i frågor om umgänge anser utskottet att en sådan möjlighet framstår som mindre lämplig. Det är, enligt utskottets mening, av största vikt att barnet inte utsätts för fler processer, kanske med åtföljande umgängesutredningar m.m., än vad som är absolut nödvändigt. Av naturliga skäl är en sådan avvägning inte lätt att göra för en utomstående person, som vill ha ett umgänge med barnet men som inte får detta till följd av motstånd från barnets vårdnadshavare. Socialnämnden får förutsättas på ett mera objektivt sätt överväga om de nackdelar som en process för med sig från barnets synpunkter vägs upp av de fördelar som ett umgänge kan leda till. Enligt utskottets mening kan det dock finnas anledning att på annat sätt lyfta fram betydelsen av barnets kontakt med andra närstående. Utskottet anser därför att regeringens förslag om att socialnämnden särskilt skall beakta barnets behov av umgänge med sina mor- och farföräldrar och andra som står barnet särskilt nära är väl avvägt.

Vad som anförts innebär således att utskottet ställer sig bakom regeringens förslag och bedömningar såvitt nu är i fråga, och utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna L214, L296 yrkande 9 och L305. Ställningstagandet innebär att motion L340 yrkandena 2 och 8 får anses tillgodosedda och därför bör avslås.

Domstolsprocessen

Utskottets förslag i korthet

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag, gör samma bedömningar som regeringen och föreslår att riksdagen avslår motionerna.

Jämför reservation 8 (m).

Propositionen

Regeringen föreslår att det i rättegångsbalken införs en bestämmelse om generell skyldighet för domstolen att, om det är lämpligt, verka för samförståndslösningar i indispositiva tvistemål. I mål om vårdnad, boende och umgänge innebär detta att domstolen skall verka för att föräldrarna når en samförståndslösning som är förenlig med barnets bästa. Vidare föreslås att domstolen också skall kunna uppdra åt en medlare att försöka få föräldrarna att nå en samförståndslösning till barnets bästa. Den föreslagna möjligheten att förordna medlare bör inte, enligt regeringen, innebära någon ändring när det gäller de kommunala samarbetsamtalen.

Därutöver föreslår regeringen att det tydliggörs i lagen att domstolen får fatta ett interimistiskt beslut bara när det behövs för barnets bästa. Regeringen gör bedömningen att bestämmelser om prövotid inte bör införas. Vidare gör regeringen bedömningen att det inte bör införas begränsningar i rätten till omprövning av ett tidigare vårdnadsavgörande. Inte heller bör systemet med prövningstillstånd nu utvidgas till att även omfatta avgöranden i mål om vårdnad, boende och umgänge.

Motionerna

Inger René m.fl. (m) begär i motion L24 ett tillkännagivande om att regeringen snarast återkommer till riksdagen med besked om hur en medlares kunskapskrav kan utformas och vem som skall ansvara för detta (yrkande 2). Vidare begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör följa upp hur medlingsinstitutet i familjemål kommer att fungera i praktiken och vid behov återkomma till riksdagen (yrkande 3).

Mia Franzén m.fl. (fp) föreslår i motion L340 ett tillkännagivande om att målsättningen bör vara att färre tvister om vårdnad och därmed sammanhängande frågor bör avgöras i domstol (yrkande 6). Motionärerna anför vidare att om ett barns föräldrar eller andra närstående inte kan komma

överens i olika frågor som rör barnet medför detta en svår konfliktsituation för barnet. Motionärerna anser att regeringen bör utreda möjligheterna att erbjuda konflikthanteringsstöd eller samtal med en utomstående i syfte att värna barnens rätt till respektfulla relationer med sina närstående. En sådan möjlighet bör även kunna erbjudas andra än barnets föräldrar. I motionen yrkas ett tillkännagivande med detta innehåll (yrkande 9).

Utskottets ställningstagande

Inledningsvis vill utskottet erinra om att lagstiftningen på detta område sedan lång tid präglas av en strävan efter samförståndslösningar i vårdnadsfrågor. Regelsystemet har på olika sätt utformats så att föräldrarna skall kunna nå enighet i frågor som rör barnen. En allmän utgångspunkt är alltså att samförståndslösningar kan antas vara bäst för barnet.

Till skillnad från vad som gäller i dispositiva tvistemål finns det emellertid inte någon uttrycklig skyldighet för domstolen att försöka få parterna att komma överens i ett indispositivt tvistemål som t.ex. i ett mål om vårdnad, boende eller umgänge. Mot den redovisade bakgrunden anser utskottet att regeringens förslag om att en sådan skyldighet införs framstår som väl ägnad såsom ett ytterligare steg i riktning mot att skapa förutsättningar för lösningar i samförstånd mellan föräldrarna.

I syfte att ytterligare öka möjligheterna till samförståndslösningar föreslår regeringen att domstolen skall kunna besluta om medling i vårdnadsfall. Enligt utskottets mening är det tillfredsställande att insatser för att få föräldrarna att komma överens i frågor som rör barnet sätts in på ett så tidigt stadium som möjligt. Medling kan ibland vara det bästa sättet att nå en hållbar samförståndslösning till barnets bästa. Utskottet välkomnar därför regeringens förslag.

Vad gäller frågan som tas upp i motion L24 om ansvaret för medlarnas kunskapskrav förutsätter utskottet att regeringen tar erforderliga initiativ. Utskottet utgår även från att regeringen noga kommer att följa hur medlingsinstitutet fungerar i familjemålen och vid behov återkomma till riksdagen.

Vad som anförs innebär således att utskottet ställer sig bakom regeringens förslag och bedömningar såvitt nu är i fråga, och utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna L24 yrkandena 2 och 3 samt L340 yrkande 9. Ställningstagandet innebär att motion L340 yrkande 6 får anses tillgodosatt, varför den bör avslås.

Kunskap och kompetens

Utskottets förslag i korthet

Utskottet gör samma bedömning som regeringen och föreslår att riksdagen avslår motionerna.

Propositionen

Regeringen gör bedömningen att det vid handläggning av frågor om vårdnad, boende och umgänge är viktigt med utbildning och kompetensutveckling. De positiva effekter som specialisering av domare kan medföra bör tas till vara, och det bör åvila varje domstol att – inom ramen för nuvarande ordning – överväga frågan om specialisering i syfte att ytterligare stärka och förbättra kompetensen beträffande frågor som rör vårdnad, boende och umgänge.

Motionerna

Yvonne Andersson m.fl. (kd) anser i motion L25 att domstolens sakkunskap i barnfrågor måste öka och att domstolen skall ha sakkunniga i barnfrågor. Enligt motionärerna bör regeringen tillsätta en utredning som ges i uppdrag att utreda dessa frågor (yrkande 1).

Viviann Gerdin m.fl. (c) begär i motion L26 ett tillkännagivande om ökad barnkompetens i domstolarna (yrkande 5).

Utskottets ställningstagande

Inledningsvis vill utskottet framhålla att det är nödvändigt att domare som handlägger mål och ärenden om vårdnad, boende och umgänge har erforderlig kompetens och erfarenhet. Detsamma gäller naturligtvis domare som handlägger verkställighetsärenden. Det krävs kunskaper om barn och barns behov. Detta gäller inte minst kunskap om barns utveckling och förmåga vid olika åldrar. Det är också viktigt att domaren har förmåga att sätta det enskilda barnet i fokus och kan analysera vilja följer olika beslutsalternativ kan få för barnet. Domaren skall alltid ha ett barnperspektiv vid handläggningen av ett familjemål.

Frågan om kunskap och kompetens är emellertid, enligt utskottets mening, mer omfattande än så. För att domstolen skall kunna göra en riktig bedömning är det avgörande att den har ett bra beslutsunderlag. Som redovisats tidigare under avsnittet Barnets rätt att komma till tals m.m. föreslås viss ändringar i syfte att ytterligare förbättra beslutsunderlaget. Det är också viktigt att domstolen uppmärksammar den möjlighet som redan finns att höra barnpsykiatrisk expertis och att inhämta skriftligt utlåtande från sådan expertis.

Domstolarna har numera fått möjlighet att tilldela en eller flera organisatoriska enheter en viss typ av mål och ärenden. Några av de större domstolarna har genomfört en sådan specialisering när det gäller familjemål. Därutöver vill utskottet peka på att det för närvarande pågår flera projekt för att öka kompetensen hos domare i handläggningen av familjemål. Domstolsverket arbetar kontinuerligt med att utbilda domare i frågor som rör barn. Utskottet utgår från att regeringen följer upp frågan om kunskap om barn vid domstolarna, vidtar erforderliga åtgärder och återrapporterar till riksdagen.

Utskottet anser att de positiva effekter som den pågående utvecklingen i form av specialisering i domstolarna kan ha för domstolarnas förmåga att bibehålla och förbättra kompetensen bör tas till vara. De organisatoriska förutsättningarna för att finna lösningar som ger de beskrivna positiva effekterna varierar mellan olika domstolar. Det är därför, enligt utskottets bedömning, alltjämt mest ändamålsenligt att låta domstolarna själva närmare bestämma om sin organisation i detta hänseende.

Med det anförda ställer sig utskottet bakom regeringens bedömning såvitt nu är i fråga, och utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna L25 yrkande 1 och L26 yrkande 5.

Verkställigheten

Utskottets förslag i korthet

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag, gör samma bedömningar som regeringen och föreslår att riksdagen avslår motionerna.

Propositionen

Regeringen föreslår att handläggningen av beslut om verkställighet av avgöranden om vårdnad, boende och umgänge och liknande frågor flyttas från förvaltningsdomstolarna till de allmänna domstolarna. Beslut om verkställighet skall vara omedelbart verkställbara. Stockholms tingsrätt skall handlägga frågor om olovligt bortförda barn enligt 1980 års Haagkonvention. Möjligheten att besluta om medling bör, enligt regeringens bedömning, finnas kvar.

När det gäller möjligheten till tvångsmedel anser regeringen att ingen ändring bör göras i sak. Som tidigare bör utgångspunkten, anför regeringen, självfallet vara att alla ansträngningar skall ha gjorts för att nå en frivillig lösning innan det blir aktuellt att tillgripa tvångsmedel. Regeringen anför vidare att polishämtning liksom i dag bör förekomma i ytterst få fall. När det gäller verkställighet av ett avgörande om vårdnad, boende eller överlämnande av barn är det tydligt att polishämtning måste kunna användas om barnet riskerar att lida allvarlig skada av att vara kvar i den

miljö där det vistas och det därför är nödvändigt att det tas därifrån. I andra fall av verkställighet får polishämtning användas endast som ett yttersta medel när alla andra möjligheter är uttömda. I fråga om verkställighet av ett avgörande om umgänge gäller också att hämtning får beslutas endast om barnet har ett särskilt starkt behov av umgänge med föräldern. Hämtning för umgänge får alltså förekomma bara i rena undantagsfall.

Regeringen föreslår därutöver att domstolen skall vägra verkställighet av ett avgörande eller avtal om förhållandena är sådana att det är uppenbart att verkställigheten är oförenlig med barnets bästa. Vid bedömningen skall domstolen beakta risken för att barnet far illa.

Verkställighet skall inte heller i fortsättningen få ske mot barnets vilja utom då domstolen finner det nödvändigt av hänsyn till barnets bästa, någon åldersgräns anges inte. Därmed finns, anför regeringen, stora möjligheter att ta hänsyn till yngre barns vilja. Möjligheten att jämka villkoren för ett umgänge behålls men förtydligas.

Motionerna

Tasso Stafilidis m.fl. (v) begär i motion L292 ett tillkännagivande om att mål om verkställighet av domar i frågor om vårdnad, boende och umgänge även i fortsättningen skall prövas av förvaltningsdomstol (yrkande 16). Vidare begärs att regeringen lägger fram förslag till lagändringar som innebär att polishämtning av barn vid verkställighet av domar och beslut om vårdnad, boende och umgänge endast skall få tillgripas under särskilda förutsättningar och att barnets vilja alltid skall beaktas vid sådan verkställighet samt att polishämtning av barn till umgänge aldrig skall få ske mot barnets uttalade vilja (yrkande 11).

Utskottets ställningstagande

Enligt utskottets mening medför en överflyttning av ärenden om verkställighet till de allmänna domstolarna flera positiva effekter. Som exempel kan nämnas att möjligheten till samordning mellan rättegång och verkställighetsförfarande ökar, att erfarenhet och kunskaper om verkställighet kan lättare komma till nytta i rättegångar samt att det i verkställighetsförfarandet kan underlätta att den som handlägger ärendet är insatt i rättegångsfrågorna. Genom den föreslagna ordningen ges, enligt utskottets mening, bättre förutsättningar för en prövning som är både effektiv och av hög kvalitet. Det är i första hand barnen som vinner på den större rättssäkerhet som detta för med sig. Mot den redovisade bakgrunden ställer sig utskottet bakom regeringens förslag.

Vad därefter gäller frågan om möjligheten att använda tvångsmedel delar utskottet regeringens bedömning att ingen ändring bör göras i sak när det gäller möjligheten till tvångsmedel. Användandet av tvångsmedel skall alltså vara lika restriktivt som tidigare och utföras med största varsamhet. Beträffande frågan hur hänsyn bör tas till barnets vilja kan utskottet konstatera att regeringens förslag ligger i linje med motionsönskemålen.

Genom regeringens förslag stärks barnets inflytande i de olika frågorna om verkställigheten, vilket utskottet välkomnar. Därutöver vill utskottet uppmärksamma att regeringen i propositionen aviserat att det i samband med ett pågående beredningsarbete inom Regeringskansliet kan finnas anledning att överväga hur barnets rätt att komma till tals i verkställighetsprocessen kan stärkas ytterligare.

Det anförda innebär att utskottet ställer sig bakom regeringens förslag och bedömningar såvitt nu är i fråga, och utskottet föreslår att riksdagen avslår motion L292 yrkandena 11 och 16.

Kostnader

Utskottets förslag i korthet

Utskottet gör samma bedömning som regeringen och föreslår att riksdagen avslår motionerna.

Jämför reservation 9 (m, kd, c).

Propositionen

Propositionen innehåller flera förslag som rör domstolsprocessen i mål om vårdnad, boende och umgänge samt verkställigheten av sådana avgöranden och avtal. Syftet är att betona vikten av samförståndslösningar mellan föräldrarna, att motverka risken för långdragna processer till skada för barnet och att förenkla verkställighetsförfarandet.

I den mån de samlade föreslagna ändringarna medför att föräldrarna kommer överens i större utsträckning än tidigare, kommer kostnaderna, anför regeringen, för såväl domstolsväsendet som parterna att minska. När det gäller överförande av ärenden om verkställighet m.m. till de allmänna domstolarna från förvaltningsdomstolarna kan, enligt regeringen, den totala kostnaden för domstolsväsendet antas bli densamma.

I propositionen föreslås att socialnämnden får rätt att väcka talan om umgänge mellan barnet och en förälder. Regeringen gör bedömningen att detta endast marginellt kommer att påverka socialnämndens arbete. I mål om vårdnad m.m. kan domstolen inhämta s.k. snabbupplysningar från socialnämnden. I propositionen föreslås att en bestämmelse införs i föräldrabalken om att socialnämnden innan sådana upplysningar lämnas skall höra föräldrarna och barnet, om det är lämpligt. Rekommendationer av samma innebörd finns i dag i Socialstyrelsens allmänna råd. De kostnader som kan hänföras till kommunerna uppgår, anför regeringen, sammanlagt till ett så litet belopp att någon ekonomisk reglering inte bedöms vara nödvändig.

För Socialstyrelsens del innebär förslagen, anför regeringen vidare, vissa initialkostnader. Det gäller förutom informationsinsatser den metodutveckling av riskbedömningar och allmänna råd m.m. som kan behöva utarbetas i anledning av förslagen. Detta är dock insatser som, enligt regeringen, skall finansieras inom befintliga anslagsramar.

Slutligen bedöms lagändringarna i övrigt inte medföra några kostnader för det allmänna.

Motionerna

Inger René m.fl. (m) anför i motion L24 att regeringens förslag måste tillåtas kosta pengar för att bli effektiva och fungera i praktiken. I propositionen föreslås bl.a. att den som genomför en utredning om vårdnad, boende eller umgänge skall lämna en rekommendation till beslut om det inte är olämpligt. För att reformen i den delen skall få genomslag krävs, enligt motionärerna, kompetensförstärkning hos dem som genomför utredningarna. Motionärerna anser vidare att det måste frigöras resurser till bl.a. utbildning och fortbildning av dem som skall döma och besluta i vårdnads mål. Motionärerna föreslår ett tillkännagivande med detta innehåll (yrkande 1).

Viviann Gerdin m.fl. (c) anser i motion L26 att de i propositionen föreslagna ändringarna såväl initialt som på sikt kommer att leda till kostnadsökningar. Detta gäller t.ex. kraven på ökade insatser från socialnämnderna och kraven på domarnas kompetensutveckling. Enligt motionärerna måste kommunerna fullt ut kompenseras för de kostnadsökningar som socialnämndernas utökade uppgifter medför. I motionen begärs ett tillkännagivande med detta innehåll (yrkande 3).

Utskottets ställningstagande

Utskottet finner inte anledning att göra några andra bedömningar än regeringen vad gäller förslagets kostnader för domstolsväsendet, kommunerna och Socialstyrelsen. Utskottet är därför inte berett att föreslå något uttalande eller annan åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionerna. Riksdagen bör således avslå motionerna L24 yrkande 1 och L26 yrkande 3.

Barns försörjning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner som rör barns försörjning. Utskottet hänvisar till aviserat beredningsarbete.

Jämför reservation 10 (m, kd) och särskilt yttrande 1 (fp).

Propositionen

I propositionen redovisar regeringen att 2002 års vårdnadskommitté även behandlat vissa frågor som rör barns försörjning. Kommittén har bl.a. behandlat frågan om samarbetsamtal om barnets försörjning och beräkningsmetoderna för underhållsbidrag. Regeringen redovisar att dessa frågor kommer att beredas vidare i annat sammanhang.

Motionerna

Inger René m.fl. (m) anser i motion L296 att kommunerna skall vara skyldiga att erbjuda föräldrar samarbetsamtal om barnets försörjning. Denna fråga bör regeringen utreda och kostnadsberäkna. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet härmed (yrkande 3).

Mia Franzén m.fl. (fp) föreslår i motion L340 ett tillkännagivande om att regeringen bör utreda frågan om underhållsbidrag vid växelvist boende (yrkande 11).

Utskottets ställningstagande

Som redovisats ovan avser regeringen att bereda frågor om barns försörjning, vilka omfattas av motionsspörsmålen, i annat sammanhang. Enligt utskottets mening bör riksdagen nu avvakta resultatet av det fortsatta beredningsarbetet. Utskottet är därför inte berett att föreslå någon åtgärd från riksdagen med anledning av motionerna. Riksdagen bör således avslå motionerna L296 yrkande 3 och L340 yrkande 11.

Lagförslagen och ikraftträdandet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens lagförslag och avslår en motion som rör tidpunkten för lagförslagets ikraftträdande.

Jämför reservation 11 (m, kd).

Motionen

Inger René m.fl. (m) anför i motion L24 att de lagändringar som föreslås är av sådan genomgripande karaktär att tidpunkten för lagförslagets ikraftträdande bör senareläggas. Motionärerna yrkar att riksdagen skall besluta att lagändringarna träder i kraft den 1 januari 2007 (yrkande 5).

Utskottets ställningstagande

De ställningstaganden som utskottet gjort under tidigare avsnitt innebär sammanfattningsvis att utskottet ställer sig bakom regeringens lagförslag. Vad gäller tidpunkten för lagförslagets ikraftträdande anser utskottet att det är angeläget att lagförslagen träder i kraft så snart som möjligt. Utskottet delar regeringens uppfattning att en lämplig tidpunkt är den 1 juli 2006.

Med det anförda föreslår således utskottet att riksdagen antar regeringens lagförslag och avslår motion L24 yrkande 5.

Fler än två vårdnadshavare

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner som rör frågan om ett barn skall kunna ha fler än två vårdnadshavare.

Jämför särskilt yttrande 2 (v).

Motionerna

Tasso Stafilidis m.fl. (v) yrkar i motion L253 ett tillkännagivande om att regeringen bör tillsätta en utredning som får i uppdrag att utreda det rättsliga föräldraskapet beträffande barn som har fler än två föräldrar samt hur barns juridiska rättigheter till sina föräldrar utöver de biologiska vårdnadshavarna skall tillgodoses.

Likalydande yrkanden framställs i motionerna L267 av Gustav Fridolin och Åsa Domeij (båda mp) och L365 av Tasso Stafilidis m.fl. (v).

Utskottets ställningstagande

Utskottet har senast våren 2005 avstyrkt liknande motionsyrkanden i sitt av riksdagen godkända betänkande 2005/06:LU10. Utskottet utgick från att regeringen i samband med beredningen av 2002 års vårdnadskommittés betänkande skulle komma att överväga frågan.

I propositionen med förslag till nya vårdnadsregler behandlas emellertid inte frågan om ett barn skall kunna ha fler än två vårdnadshavare. I sammanhanget bör dock nämnas att det i propositionen föreslås bl.a. att barnets behov av umgänge med andra än föräldrarna lyfts fram i lagen. Regeringen anför att socialnämnden vid bedömningen av om nämnden bör väcka talan särskilt skall beakta barnets behov av umgänge med sina mor- och farföräldrar. Men också i andra fall kan, anför regeringen vidare, ett barn ha ett starkt behov av umgänge med en närstående. Det gäller t.ex. halvsyskon eller barn som växer upp i en samkönad familjebildning.

Med det anförda är utskottet inte berett att föreslå någon åtgärd från riksdagen med anledning av motionerna. Riksdagen bör således avslå motionerna L253, L267 och L365.

Reglerna för gemensam vårdnad

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår en motion som rör reglerna för gemensam vårdnad. Utskottet hänvisar till innehållet i gällande rätt.

Jämför reservation 12 (fp, v).

Gällande bestämmelser

Ett barn står från födseln under vårdnad av båda föräldrarna om de är gifta med varandra. Döms det till äktenskapsskillnad mellan föräldrarna, står barnet även därefter under båda föräldrarnas vårdnad om inte den gemensamma vårdnaden upplöses. Är föräldrarna inte gifta med varandra, blir modern ensam vårdnadshavare (6 kap. 3 § föräldrabalken).

Står barnet under vårdnad av endast en av föräldrarna och vill föräldrarna gemensamt utöva vårdnaden, skall domstol på talan av dem båda besluta i enlighet med deras begäran, om inte gemensam vårdnad är uppenbart oförenlig med barnets bästa. Om barnet är folkbokfört här i landet kan föräldrarna få gemensam vårdnad också genom registrering hos Skatteverket efter anmälan av dem båda till socialnämnden i samband med att nämnden skall godkänna en faderskapsbekräftelse eller en bekräftelse av föräldraskap, eller till Skatteverket under förutsättning att beslut om vårdnaden inte har meddelats tidigare och att föräldrarna och barnet är svenska medborgare (6 kap. 4 § föräldrabalken).

Föräldrarna kan vidare avtala att vårdnaden skall vara gemensam eller att en av dem skall ha vårdnaden om barnet. Avtalet gäller om det är skriftligt och har godkänts av socialnämnden (6 kap. 6 § föräldrabalken).

Motionen

Mia Franzén m.fl. (fp) föreslår i motion L340 ett tillkännagivande om att reglerna för beslut om gemensam vårdnad när föräldrarna är ogifta måste förenklas (yrkande 15).

Utskottets ställningstagande

Av vad som redovisats ovan framgår att det för ogifta föräldrar som är ense om att ha gemensam vårdnad finns ett antal möjligheter att på ett förhållandevis enkelt sätt också få gemensam vårdnad. I motsats till motionärerna anser utskottet därför inte att det finns behov av att ytterligare förenkla reglerna för beslut om gemensam vårdnad. Riksdagen bör således avslå motion L340 yrkande 15.

Barnbalk

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner som behandlar frågan om all lagstiftning som rör barn skall samlas i en särskild barnbalk. Utskottet hänvisar till riksdagens tidigare ställningstaganden.

Jämför reservation 13 (v) och särskilt yttrande 3 (fp).

Motionerna

Tasso Stafilidis m.fl. (v) anser i motion L292 att det allttjämt saknas ett samlat regelsystem där barnets rätt står i fokus. Enligt motionärerna bör all relevant lagstiftning som rör barn samlas i en särskild barnbalk där det tydligt framgår att barnets rätt sätts främst. Motionärerna begär att regeringen skall lägga fram förslag till sådan lagstiftning (yrkande 4).

Likalydande krav framställs i motion L340 av Mia Franzén m.fl. (fp) (yrkande 4) och motion So556 av Marita Aronson m.fl. (fp) (yrkande 14).

Utskottets ställningstagande

Utskottet har senast våren 2005 i sitt av riksdagen godkända betänkande 2004/05:LU10 avstyrkt liknande motioner. Utskottet redovisade att justitieministern i ett frågesvar anfört att lagen inte präglas av ett vuxenperspektiv. Det skulle, enligt justitieministern, inte vara något annat än en tom gest att döpa om föräldrabalken till barnbalken. Justitieministern ansåg tvärtom att balkens nuvarande benämning går utmärkt att förena med det barnperspektiv som redan präglar den (svar på fråga 2002/03:80). Utskottet anförde att man för sin del inte hade någon annan uppfattning än justitieministern i den frågan.

Utskottet vidhåller sin tidigare uppfattning och föreslår att riksdagen avslår motionerna L292 yrkande 4, L340 yrkande 4 och So556 yrkande 14.

Reservationer

1. Ett tydligare barnperspektiv, punkt 1 (v)

av Tasso Stafilidis (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om ett tydligare barnperspektiv. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Ju349 och avslår motionerna 2005/06:L340 yrkandena 3 och 5, 2005/06:L382 och 2005/06:L394 yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Principen om barnets bästa måste stå i fokus vid den rättsliga hanteringen av mål eller ärenden där barn direkt eller indirekt kommer att påverkas av bedömningen. För att säkerställa detta anser jag, liksom motionärerna bakom motion 2004/05:Ju349, att det bör vara obligatoriskt för domstolar och myndigheter att upprätta särskilda barnprotokoll i alla mål eller ärenden där barn berörs av ett avgörande. De obligatoriska barnprotokollen kommer att stärka principen om barnets bästa i den rättsliga hanteringen. Det får ankomma på regeringen att utarbeta erforderliga lagförslag och återkomma till riksdagen. I avvaktan härpå får de i propositionen framlagda förslagen godtas.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion 2004/05:Ju349 samt med avslag på motionerna L340 yrkandena 3 och 5, L382 och L394 yrkandena 1 och 2, som sin mening ge regeringen till känna.

2. Risken för att barnet far illa, punkt 2 (m, kd, c)

av Inger René (m), Yvonne Andersson (kd), Bertil Kjellberg (m), Viviann Gerdin (c) och Henrik von Sydow (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om risken för att barnet far illa. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2005/06:L26 yrkande 4, 2005/06:L296 yrkande 1, 2005/06:L334 yrkande 1 och 2005/06:So557 yrkande 11 och avslår motionerna 2005/06:L292 yrkandena 1, 2 och 10 samt 2005/06:L334 yrkande 2.

Ställningstagande

Enligt vår uppfattning skall gemensam vårdnad inte kunna förekomma vid konstaterat våld i familjen. Av föräldrabalken bör det framgå att barns rätt till trygghet och säkerhet skall gå före målet om att föräldrarna skall ha gemensam vårdnad. Det får ankomma på regeringen att utarbeta erforderliga lagförslag och återkomma till riksdagen. I avvaktan härpå får de i propositionen framlagda förslagen godtas.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motionerna L26 yrkande 4, L296 yrkande 1, L334 yrkande 1 och So557 yrkande 11 samt med avslag på motionerna L292 yrkandena 1, 2 och 10 samt L334 yrkande 2, som sin mening ge regeringen till känna.

3. Barnets rätt att komma till tals m.m., punkt 3 (kd, c)

av Yvonne Andersson (kd) och Viviann Gerdin (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen om barnets rätt att komma till tals m.m. Därmed bifaller riksdagen motion 2005/06:So647 yrkande 5 och avslår motion 2005/06:L292 yrkande 5.

Ställningstagande

Liksom motionärerna bakom motion So647 anser vi att det är angeläget att stärka barns rätt. Mer kan göras än vad regeringen föreslår i propositionen. Enligt vår uppfattning bör åtgärder vidtas för att ytterligare stärka barns processuella ställning och rätt att komma till tals i ärenden om vårdnad, boende och umgänge. Det får ankomma på regeringen att utarbeta erforderliga lagförslag och återkomma till riksdagen. I avvaktan härpå får de i propositionen framlagda förslagen godtas.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion So647 yrkande 5 och med avslag på motion L292 yrkande 5, som sin mening ge regeringen till känna.

4. Juridiskt biträde för barn, punkt 4 (m, fp, kd, v, c)

av Inger René (m), Jan Ertsborn (fp), Yvonne Andersson (kd), Tasso Stafilidis (v), Bertil Kjellberg (m), Martin Andreasson (fp), Viviann Gerdin (c) och Henrik von Sydow (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om juridiskt biträde för barn. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2005/06:L24 yrkande 4, 2005/06:L26 yrkande 1, 2005/06:L292 yrkande 6, 2005/06:L340 yrkande 7, 2005/06:L389 och 2005/06:So647 yrkande 4.

Ställningstagande

Vi anser att barn bör ha rätt till ett eget juridiskt biträde i alla mål om vårdnad, boende och umgänge. Vi menar att detta juridiska biträde på ett bättre sätt än respektive förälders juridiska biträde kan bevaka barnets rätt i förhållande till båda sina föräldrar. Det får ankomma på regeringen att utarbeta erforderliga lagförslag och återkomma till riksdagen.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med delvis bifall till motionerna L24 yrkande 4, L26 yrkande 1, L292 yrkande 6, L340 yrkande 7, L389 och So647 yrkande 4, som sin mening ge regeringen till känna.

5. Gemensam vårdnad och växelvist boende, punkt 5 (kd, c)

av Yvonne Andersson (kd) och Viviann Gerdin (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om gemensam vårdnad och växelvist boende. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2005/06:L25 yrkande 2 och 2005/06:L26 yrkande 2 och avslår motion 2005/06:L296 yrkande 2.

Ställningstagande

Vi är kritiska till regeringens bedömning att möjligheten att vid gemensam vårdnad döma till s.k. växelvist boende mot en förälders vilja bör finnas kvar. Enligt vår uppfattning skall det inte vara möjligt att döma till växelvist boende mot den ena förälderns vilja. En förutsättning för att växelvist boende skall vara bra för barnet är att föräldrarna kan samarbeta. Detta går inte, enligt vår uppfattning, att förena med en dom mot den ena förälderns vilja. Den som i slutändan blir lidande av ett växelvist boende som inte fungerar är givetvis barnet. Regeringen bör snarast utvärdera reglerna utifrån ett barnperspektiv. Det får ankomma på regeringen att ta erforderliga initiativ och vid behov utarbeta lagförslag samt återkomma till riksdagen.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motionerna L25 yrkande 2 och L26 yrkande 2 samt med avslag på motion L296 yrkande 2, som sin mening ge regeringen till känna.

- 6. Beslutsfattandet vid gemensam vårdnad, punkt 6 (fp, kd, c)**
av Jan Ertsborn (fp), Yvonne Andersson (kd), Martin Andreasson (fp) och Viviann Gerdin (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om beslutsfattandet vid gemensam vårdnad. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2005/06:L292 yrkande 3, 2005/06:L340 yrkande 10 och 2005/06:So647 yrkande 6.

Ställningstagande

Enligt vår uppfattning måste barn som har behov av hälso- och sjukvård alltid få tillgång till adekvat behandling även om en vårdnadshavare motsätter sig detta. Det får ankomma på regeringen att utarbeta erforderliga lagförslag och återkomma till riksdagen.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motionerna L292 yrkande 3, L340 yrkande 10 och So647 yrkande 6, som sin mening ge regeringen till känna.

- 7. Umgänge, punkt 7 (m, kd)**
av Inger René (m), Yvonne Andersson (kd), Bertil Kjellberg (m) och Henrik von Sydow (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om umgänge. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2005/06:L296 yrkande 9 och 2005/06:L305 samt avslår motionerna 2005/06:L214 och 2005/06:L340 yrkandena 2 och 8.

Ställningstagande

Barn har behov av umgänge inte bara med sina föräldrar utan även med andra närstående personer, speciellt mor- och farföräldrar. Det är vårdnadshavarens skyldighet att se till att barnets behov i detta avseende tillgodoses. I den mån vårdnadshavaren inte gör det är det socialnämndens ansvar att försöka få vårdnadshavaren att tillgodose barnets behov. Socialnämnden har även talerätt i dessa frågor. Enligt vår uppfattning bör talerätten utvidgas till att omfatta även närmaste släktingar, bl.a. barnets mor- och

farföräldrar. Det får ankomma på regeringen att utarbeta erforderliga lagförslag och återkomma till riksdagen. I avvaktan härpå får de i propositionen framlagda förslagen godtas.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motionerna L296 yrkande 9 och L305 samt med avslag på motionerna L214 och L340 yrkandena 2 och 8, som sin mening ge regeringen till känna.

8. Domstolsprocessen, punkt 8 (m)

av Inger René (m), Bertil Kjellberg (m) och Henrik von Sydow (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om domstolsprocessen. Därmed bifaller riksdagen motion 2005/06:L24 yrkandena 2 och 3 samt avslår motion 2005/06:L340 yrkandena 6 och 9.

Ställningstagande

En ökad användning av medling i vårdnadstvister ställer stora och nya krav på såväl domarna som de medlare som anlitas. För medlare krävs, förutom goda medlingsegenskaper, även t.ex. grundläggande kunskaper i familjerätt. Ansvar för hur kompetensen hos medlarna skall säkras behandlas inte av regeringen i propositionen. Enligt vår uppfattning bör regeringen återkomma till riksdagen med besked om hur en medlares kunskapskrav kan utformas och vem som skall ansvara för detta. Vidare anser vi att regeringen bör följa upp hur medlingsinstitutet i familjemål fungerar i praktiken och vid behov återkomma till riksdagen.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion L24 yrkandena 2 och 3 samt med avslag på motion L340 yrkandena 6 och 9, som sin mening ge regeringen till känna.

9. Kostnader, punkt 11 (m, kd, c)

av Inger René (m), Yvonne Andersson (kd), Bertil Kjellberg (m), Viviann Gerdin (c) och Henrik von Sydow (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om kostnader. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2005/06:L24 yrkande 1 och 2005/06:L26 yrkande 3.

Ställningstagande

Enligt vår uppfattning måste regeringens förslag tillåtas kosta pengar för att bli effektiva och fungera i praktiken. Kommunerna måste fullt ut kompenseras för de kostnadsökningar som socialnämndernas utökade uppgifter medför. Det måste också frigöras resurser till bl.a. utbildning och fortbildning av dem som skall döma och besluta i vårdnads mål. Det får ankomma på regeringen att ta erforderliga initiativ.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motionerna L24 yrkande 1 och L26 yrkande 3, som sin mening ge regeringen till känna.

10. Barns försörjning, punkt 12 (m, kd)

av Inger René (m), Yvonne Andersson (kd), Bertil Kjellberg (m) och Henrik von Sydow (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anføres i reservationen om barns försörjning. Därmed bifaller riksdagen motion 2005/06:L296 yrkande 3 och avslår motion 2005/06:L340 yrkande 11.

Ställningstagande

Enligt vår uppfattning beror många vårdnadstvister på att föräldrarna är oeniga om hur det ekonomiska ansvaret för barnen skall fördelas. Vi anser därför att kommunerna bör vara skyldiga att erbjuda föräldrar samarbetsamtal om barnets försörjning. Regeringen bör utreda och kostnadsberäkna denna fråga. Det får ankomma på regeringen att ta erforderliga initiativ och återkomma till riksdagen.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion L296 yrkande 3 och med avslag på motion L340 yrkande 11, som sin mening ge regeringen till känna.

11. Lagförslagen och ikraftträdandet, punkt 13 (m, kd)

av Inger René (m), Yvonne Andersson (kd), Bertil Kjellberg (m) och Henrik von Sydow (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar regeringens förslag till

- a) lag om ändring i föräldrabalken,
- b) lag om ändring i rättegångsbalken,

- c) lag om ändring i lagen (1977:595) om erkännande och verkställighet av nordiska domar på privaträttens område,
 - d) lag om ändring i sekretesslagen (1980:100),
 - e) lag om ändring i lagen (1989:14) om erkännande och verkställighet av utländska vårdnadsavgöranden m.m. och om överflyttning av barn,
 - f) lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453),
 - g) lag om ändring i försäkringsavtalslagen (2005:104),
 - h) lag om ändring i lagen (2005:683) om ändring i rättegångsbalken med de ändringarna att tidpunkten för lagarnas ikraftträdande bestäms till den 1 januari 2007.
- Därmed bifaller riksdagen motion 2005/06:L24 yrkande 5 och bifaller delvis proposition 2005/06:99.

Ställningstagande

De ställningstaganden som utskottet gjort under tidigare avsnitt innebär sammanfattningsvis att utskottet ställer sig bakom regeringens lagförslag. Vad gäller tidpunkten för lagförslagets ikraftträdande anser vi, liksom motionärerna bakom motion L24, att de förändringar som föreslås är av så genomgripande karaktär att tidpunkten för lagförslagets ikraftträdande bör senareläggas. Med hänsyn till de utbildningsinsatser och andra förberedelser som krävs anser vi att tidpunkten för lagändringarnas ikraftträdande bör bestämmas till den 1 januari 2007.

12. Reglerna för gemensam vårdnad, punkt 15 (fp, v)

av Jan Ertsborn (fp), Tasso Stafilidis (v) och Martin Andreasson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om reglerna för gemensam vårdnad. Därmed bifaller riksdagen motion 2005/06:L340 yrkande 15.

Ställningstagande

Enligt vår uppfattning bör målet vara att föräldrarna skall ha gemensam vårdnad i samtliga fall där den vårdnadsformen är bäst för barnet, oavsett om föräldrarna är gifta eller sambor. Reglerna för beslut om gemensam vårdnad när föräldrarna är ogifta bör därför förenklas. Det får ankomma på regeringen att utarbeta erforderliga lagförslag och återkomma till riksdagen.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion L340 yrkande 15, som sin mening ge regeringen till känna.

13. Barnbalk, punkt 16 (v)

av Tasso Stafilidis (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om barnbalk. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2005/06:L292 yrkande 4, 2005/06:L340 yrkande 4 och 2005/06:So556 yrkande 14.

Ställningstagande

Jag anser liksom motionärerna att det nu är hög tid att införa en barnbalk. Trots det lagstiftningsarbete som har bedrivits under de senaste decennierna saknas alltjämt ett samlat regelsystem där barnets rätt står i fokus. I stället sätter lagstiftningen fortfarande föräldrarätten främst, vilket redan framgår av namnet på det centrala regelverket på området, föräldrabalken. I likhet med motionärerna anser jag att all relevant lagstiftning som rör barn skall samlas i en särskild barnbalk där barnets rätt sätts främst. Mot denna bakgrund anser jag att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag om införande av en barnbalk.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motionerna L292 yrkande 4, L340 yrkande 4 och So556 yrkande 14, som sin mening ge regeringen till känna.

Särskilda yttranden

1. Barns försörjning, punkt 12 (fp)

Jan Ertsborn (fp) och Martin Andreasson (fp) anför:

Enligt vår uppfattning beror många konflikter på föräldrarnas oförmåga att komma överens i ekonomiska frågor som rör barnet. Vi anser att regeringen bör utreda frågan om underhållsbidrag vid växelvist boende.

Med hänsyn till det aviserade beredningsarbetet har vi valt att inte reservera oss.

2. Fler än två vårdnadshavare, punkt 14 (v)

Tasso Stafilidis (v) anför:

Jag anser att regeringen bör tillsätta en utredning som får i uppdrag att utreda det rättsliga föräldraskapet beträffande barn som har fler än två föräldrar samt hur barns juridiska rättigheter till sina föräldrar utöver de biologiska vårdnadshavarna skall tillgodoses.

3. Barnbalk, punkt 16 (fp)

Jan Ertsborn (fp) och Martin Andreasson (fp) anför:

Vi eftersträvar att barns rättigheter tydliggörs i alla lagar som rör barn. Detta skulle t.ex. kunna göras genom att utgå från FN:s barnkonvention och samla all lagstiftning om barn i en särskild barnbalk. Nu har emellertid regeringen – utan att bereda frågan om en särskild barnbalk – valt att lägga fram ändrade bestämmelser i föräldrabalken om vårdnad, boende och umgänge. Vi anser att dessa nya regler måste få en chans att tillämpas av domstolarna under några år, varefter vi får utvärdera och överväga om ytterligare åtgärder erfordras t.ex. en samlad lagstiftning för barn i form av en särskild barnbalk.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2005/06:99 Nya vårdnadsregler:

Riksdagen antar de i propositionen framlagda förslagen till

1. lag om ändring i föräldrabalken,
2. lag om ändring i rättegångsbalken,
3. lag om ändring i lagen (1977:595) om erkännande och verkställighet av nordiska domar på privaträttens område,
4. lag om ändring i sekretesslagen (1980:100),
5. lag om ändring i lagen (1989:14) om erkännande och verkställighet av utländska vårdnadsavgöranden m.m. och om överflyttning av barn,
6. lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453),
7. lag om ändring i försäkringsavtalslagen (2005:104),
8. lag om ändring i lagen (2005:683) om ändring i rättegångsbalken.

Följdmotioner

2005/06:L24 av Inger René m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ytterligare resurser för att lagändringarna skall få effekt.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förstärkt medlingskompetens.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att följa upp medlingsinstitutets genomslag i praktiken.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om särskilt biträde för barn i särskilt konfliktfyllda vårdnadsfall.
5. Riksdagen beslutar att ändringarna skall träda i kraft den 1 januari 2007.

2005/06:L25 av Yvonne Andersson m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att se över reglerna kring domstolarnas förfarande vid tvistemål om barn så att personer med gedigen barnkunskap och insikter om de psykosociala problemen hanterar dessa fall.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om en uppföljning av reglerna om växelvis boende.

2005/06:L26 av Viviann Gerdin m.fl. (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om möjlighet att förordna ett särskilt ombud för barn i mål om vårdnad, boende och umgänge.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att växelvis boende inte skall kunna utdömas mot en förälders vilja.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om ansvar för kostnadsökningar.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att gemensam vårdnad inte skall förekomma vid konstaterat våld i familjen.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om ökad barnkunskap i domstolarna.

Motion från allmänna motionstiden hösten 2004

2004/05:Ju349 av Tasso Stafilidis m.fl. (v):

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att det blir obligatoriskt för domstolar och myndigheter att upprätta särskilda barnprotokoll i alla mål och ärenden där barn berörs av ett avgörande.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2005

2005/06:L214 av Tobias Billström och Margareta Pålsson (båda m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om barns rätt till inflytande över umgänge.

2005/06:L253 av Tasso Stafilidis m.fl. (v):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att utreda det rättsliga föräldraskapet gällande barn som har fler än två föräldrar och hur barns juridiska rättigheter till sina föräldrar utöver de biologiska föräldrarna skall tillgodoses.

2005/06:L267 av Gustav Fridolin och Åsa Domeij (båda mp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om förändringar av föräldrabalken så att det blir möjligt för ett barn att ha fler än två juridiska vårdnadshavare.

2005/06:L292 av Tasso Stafilidis m.fl. (v):

1. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att presumptionen om gemensam vårdnad i föräldrabalken ersätts med en presumption om enskild vårdnad vid våld och övergrepp i nära relationer.
2. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att det sker en automatisk prövning av vårdnaden om ett barn vid våld och övergrepp i nära relationer.
3. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att varje vårdnadshavare själv skall få bestämma om barnet har behov av hälso- och sjukvård samt stöd enligt LSS även om föräldrarna har gemensam vårdnad.
4. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att all relevant lagstiftning som rör barn samlas i en barnbalk.
5. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som syftar till att stärka barns rätt att få komma till tals i frågor om vårdnad, boende och umgänge.
6. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att barn får rätt till ett eget juridiskt ombud som skall ta till vara barnets intresse i mål om vårdnad, boende och umgänge.
10. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning om att det skall ske en riskbedömning i mål om vårdnad, boende och umgänge.
11. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till en lagändring som innebär att hämtning av barn vid verkställighet av domar och beslut om vårdnad, boende eller umgänge endast skall få tillgripas under särskilda förutsättningar och att barnets vilja alltid skall beaktas vid sådan verkställighet samt att hämtning av barn till umgänge aldrig skall få ske mot barnets uttalade vilja.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att mål om verkställighet av domar i frågor om vårdnad, boende och umgänge även fortsättningsvis skall prövas i förvaltningsdomstol.

2005/06:L296 av Inger René m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att barns rätt till trygghet och säkerhet skall gå före målet om gemensam vårdnad mellan föräldrar.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om växelvis boende.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ekonomiska frågor vid separation och skilsmässa.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om talerätt i mål om umgänge.

2005/06:L305 av Birgitta Carlsson och Agne Hansson (båda c):

Riksdagen begär att en sådan ändring i föräldrabalken görs att nära anhöriga, som mor- och farföräldrar, får rätt att föra talan om umgänge.

2005/06:L334 av Annelie Enochson (kd):

1. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till sådan lagändring att den vårdnadshavare som begår ett allvarligt brott mot den andra vårdnadshavarens liv, frihet eller hälsa skall frånges sin vårdnadsrätt.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motioken anføres om att genomföra förslaget i SOU 2005:43, Vårdnad–Boende–Umgänge, när det gäller mördarens vårdnadsrätt när man bragt den andre vårdnadshavaren om livet.

2005/06:L340 av Mia Franzén m.fl. (fp):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motioken anføres om att se över hur domstolarna vid umgänkestvister i dom skulle kunna utnyttja fler av de möjliga umgänkesformer som finns tillgängliga.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motioken anføres om att större individuell hänsyn till barnets ålder, behov och utveckling borde tas vid bedömningen i domstol och motiveras väl i domskälen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motioken anføres om att pröva behovet av en särskild barnbalk.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motioken anføres om behovet av förslag som kan säkra FN:s barnkonventions efterlevnad på ett mer naturligt sätt i den svenska myndighetsutövningen.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motioken anføres om målsättningen att färre mål skall behöva avgöras vid domstol när föräldrar tvistar om barnen.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motioken anføres om en ny lag om rätt för barnet att få ett ombud för barnet som kan föra en från föräldrarna fristående talan för barnets rätt i domstol.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motioken anføres om en utvidgad möjlighet för socialnämnden att ta initiativ till att domstol skall pröva ett mellan föräldrarna inbördes avtal om umgänge som i sig visar sig skadligt för barnen.

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att låta utreda möjligheterna till att konflikthanteringsstöd eller samtal med en utomstående i syfte att värna barnens rätt till respektfulla närrelationer skall kunna erbjudas i fall av konflikt mellan t.ex. barnet närstående personer även utöver föräldrarna.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om gemensam vårdnad och oenighet.
11. Riksdagen begär att regeringen låter utreda frågorna om underhållsbidrag, understöd och barnbidrag vid växelvis boende.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att reglerna för beslut om gemensam vårdnad när föräldrarna är ogifta måste förenklas.

2005/06:L365 av Tasso Stafilidis m.fl. (v):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda det rättsliga föräldraskapet gällande barn som har fler än två föräldrar och hur barns juridiska rättigheter till sina föräldrar utöver de biologiska vårdnadshavarna skall tillgodoses.

2005/06:L382 av Carina Ohlsson m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att se till barnets bästa i utredningar som gäller vårdnad, boende och umgänge.

2005/06:L389 av Marina Pettersson och Jan Emanuel Johansson (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om eget juridiskt ombud för barn i vårdnadstvister.

2005/06:L394 av Tasso Stafilidis (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa en reglering som starkare betonar vårdnadshavarnas och föräldrarnas skyldigheter gentemot barnet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge barnen rätt att ställa vårdnadshavare och förälder till ansvar för brister i att uppfylla sina skyldigheter som vårdnadshavare och förälder.

2005/06:So556 av Marita Aronson m.fl. (fp):

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda en barnbalk som samlar lagstiftning som rör barn och som utgår från barnkonventionen.

2005/06:So557 av Annelie Enochson (kd):

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i moti-
onen anförs om att socialtjänstlagens krav på att tillgodose det
utsatta barnets behov av beskydd och stöd skall gå före alla andra
beslut i samband med vårdnadstvister, trots att gärningsmannen inte
är dömd, för att barnet inte skall behöva möta sin förövare i form
av påtvingat umgänge.

2005/06:So647 av Peter Althin m.fl. (kd):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i moti-
onen anförs om en skyndsam utredning av frågan om särskilda
biträden för barn i ärenden om vårdnad, boende och umgänge.
5. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till åtgärder för
att stärka barns processuella ställning och rätt att komma till tals.
6. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om hur man
kan garantera behövande barn behandling och stödinsatser oavsett
om en vårdnadshavare motsätter sig dessa.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom föreskrivs i fråga om föräldrabalken¹
dels att 6 kap. 2 b § skall upphöra att gälla,
dels att 6 kap. 2 a, 4–6, 8, 10, 10 b, 14 a–15 a, 17 a och 19–21 §§,
 20 kap. 11 § och 21 kap. 1–7, 9–14 och 16 §§ skall ha följande lydelse,
dels att det i balken skall införas en ny paragraf, 6 kap. 18 a §, av
 följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

2 a §²

Barnets bästa skall *komma i främsta rummet vid avgörande enligt detta kapitel av alla frågor som rör vårdnad, boende och umgänge.*

Vid bedömningen av vad som är bäst för barnet skall det fästas avseende särskilt vid barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna. *Risken* för att barnet utsätts för övergrepp, oörligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa *skall beaktas.*

Barnets bästa skall *vara avgörande för alla beslut om vårdnad, boende och umgänge.*

Vid bedömningen av vad som är bäst för barnet skall det fästas avseende särskilt vid

– *risken* för att barnet *eller någon annan i familjen* utsätts för övergrepp *eller att barnet* oörligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa, *och*

– barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna.

Hänsyn skall tas till barnets vilja med beaktande av barnets ålder och mognad.

4 §³

Står barnet under vårdnad av endast en av föräldrarna och vill föräldrarna gemensamt utöva vårdnaden, skall rätten på talan av dem båda *förordna* i enlighet med deras begäran, om inte gemensam vårdnad är uppenbart oförenlig med barnets bästa.

Står barnet under vårdnad av endast en av föräldrarna och vill föräldrarna gemensamt utöva vårdnaden, skall rätten på talan av dem båda *besluta* i enlighet med deras begäran, om *det inte är uppenbart att* gemensam vårdnad är oförenlig med barnets bästa.

¹ Balken omtryckt 1995:974.

Senaste lydelse av 6 kap. 2 b § 1998:319.

² Senaste lydelse 1998:319.

³ Senaste lydelse 2005:434.

Om barnet är folkbokfört här i landet kan föräldrarna få gemensam vårdnad också genom registrering hos Skatteverket efter anmälan av dem båda

1. till socialnämnden i samband med att nämnden skall godkänna en faderskapsbekräftelse eller en bekräftelse av föräldraskap enligt 1 kap. 9 §, eller

2. till Skatteverket under förutsättning att *förordnande* om vårdnaden inte har meddelats tidigare och att föräldrarna och barnet är svenska medborgare.

2. till Skatteverket under förutsättning att *beslut* om vårdnaden inte har meddelats tidigare och att föräldrarna och barnet är svenska medborgare.

5 §⁴

Står barnet under vårdnad av båda föräldrarna eller en av dem och vill någon av dem få ändring i vårdnaden, skall rätten *efter vad som är bäst för barnet förordna* att vårdnaden skall vara gemensam eller anförtro vårdnaden åt en av föräldrarna.

Rätten får inte besluta om gemensam vårdnad, om båda föräldrarna motsätter sig det.

Frågor om ändring i vårdnaden enligt första stycket prövas på talan av en av föräldrarna eller båda. I mål om äktenskapsskillnad får rätten utan yrkande anförtro vårdnaden om barnet åt en av föräldrarna, om gemensam vårdnad är uppenbart oförenlig med barnets bästa.

Står barnet under vårdnad av båda föräldrarna eller en av dem och vill någon av dem få ändring i vårdnaden, skall rätten *besluta* att vårdnaden skall vara gemensam eller anförtro vårdnaden åt en av föräldrarna.

Vid bedömningen av om vårdnaden skall vara gemensam eller anförtros åt en av föräldrarna skall rätten fästa avseende särskilt vid föräldrarnas förmåga att samarbeta i frågor som rör barnet. Rätten får inte besluta om gemensam vårdnad, om båda föräldrarna motsätter sig det.

Frågor om ändring i vårdnaden enligt första stycket prövas på talan av en av föräldrarna eller båda. I mål om äktenskapsskillnad får rätten utan yrkande anförtro vårdnaden om barnet åt en av föräldrarna, om *det är uppenbart att gemensam vårdnad är oförenlig med barnets bästa.*

6 §⁵

Står barnet under vårdnad av båda föräldrarna eller en av dem, får de avtala att vårdnaden skall vara gemensam eller att en av dem skall ha vårdnaden om barnet. Avtalet skall gälla, om det är skriftligt och socialnämnden godkänner det *enligt andra stycket.*

Står barnet under vårdnad av båda föräldrarna eller en av dem, får de avtala att vårdnaden skall vara gemensam eller att en av dem skall ha vårdnaden om barnet. Avtalet skall gälla, om det är skriftligt och socialnämnden godkänner det.

⁴ Senaste lydelse 1998:319.

⁵ Senaste lydelse 1998:319.

Har föräldrarna avtalat om gemensam vårdnad, skall socialnämnden godkänna avtalet, om det inte är uppenbart oförenligt med barnets bästa. *Innebär avtalet att en av föräldrarna skall ha ensam vårdnad, skall nämnden godkänna avtalet, om det som har överenskommits är till barnets bästa.*

Har föräldrarna avtalat om gemensam vårdnad, skall socialnämnden godkänna avtalet, om det inte är uppenbart *att avtalet är* oförenligt med barnets bästa.

8 §

Har ett barn stadigvarande vårdats och fostrats i ett annat enskilt hem än föräldrahemmet och är det uppenbart bäst för barnet att det rådande förhållandet får bestå och att vårdnaden flyttas över till den eller dem som har tagit emot barnet eller någon av dem, skall rätten utse denne eller dessa att såsom särskilt förordnade vårdnadshavare utöva vårdnaden om barnet.

Har ett barn stadigvarande vårdats och fostrats i ett annat enskilt hem än föräldrahemmet och är det uppenbart *att det är* bäst för barnet att det rådande förhållandet får bestå och att vårdnaden flyttas över till den eller dem som har tagit emot barnet eller någon av dem, skall rätten utse denne eller dessa att såsom särskilt förordnade vårdnadshavare utöva vårdnaden om barnet.

Frågor om överflyttning av vårdnaden enligt första stycket prövas på talan av socialnämnden.

10 §⁶

Står barnet under vårdnad av en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare och vill någon av barnets föräldrar eller båda få vårdnaden överflyttad till sig, *skall* rätten besluta *efter vad som är bäst för barnet*. Rätten får inte flytta över vårdnaden till föräldrarna gemensamt, om båda föräldrarna motsätter sig det.

Står barnet under vårdnad av en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare och vill någon av barnets föräldrar eller båda få vårdnaden överflyttad till sig, *får* rätten besluta *om detta*. Rätten får inte flytta över vårdnaden till föräldrarna gemensamt, om båda föräldrarna motsätter sig det.

Frågor om överflyttning av vårdnaden enligt första stycket prövas på talan av båda föräldrarna eller en av dem eller på talan av socialnämnden.

10 b §

En särskilt förordnad vårdnadshavare har rätt att på begäran bli entledigad från uppdraget.

Om barnet har två särskilt förordnade vårdnadshavare och någon av dem vill att vårdnaden inte längre skall vara gemensam, skall rätten på talan av en av dem eller båda anförtro vårdnaden åt en av

Om barnet har två särskilt förordnade vårdnadshavare och någon av dem vill att vårdnaden inte längre skall vara gemensam, skall rätten på talan av en av dem eller båda anförtro vårdnaden åt en av

⁶ Senaste lydelse 1998:319.

dem *efter vad som är bäst för barnet*. Rätten kan också i mål om äktenskapsskillnad mellan vårdnadshavarna utan yrkande *förordna* om vårdnaden enligt vad som nu har sagts, om gemensam vårdnad är uppenbart oförenlig med barnets bästa.

dem. Rätten kan också i mål om äktenskapsskillnad mellan vårdnadshavarna utan yrkande *besluta* om vårdnaden enligt vad som nu har sagts, om *det är* uppenbart att gemensam vårdnad är oförenlig med barnets bästa.

14 a §⁷

Står barnet under vårdnad av båda föräldrarna, får rätten på talan av en av dem eller båda besluta vem av föräldrarna barnet skall bo tillsammans med. *Avgörande skall vara vad som är bäst för barnet*. Föräldrarna får avtala om barnets boende. Avtalet skall gälla, om det är skriftligt och socialnämnden godkänner det. *Avtalet skall godkännas, om det som har överenskommits är till barnets bästa*.

Står barnet under vårdnad av båda föräldrarna, får rätten på talan av en av dem eller båda besluta vem av föräldrarna barnet skall bo tillsammans med.

Föräldrarna får avtala om barnets boende. Avtalet skall gälla, om det är skriftligt och socialnämnden godkänner det.

15 §⁸

Barnet skall ha rätt till umgänge med en förälder som det inte bor tillsammans med.

Barnet skall ha rätt till umgänge med en förälder som det inte bor tillsammans med. *Umgänget kan ske genom att barnet och föräldern träffar varandra eller genom att de har annan kontakt*.

Barnets föräldrar har ett gemensamt ansvar för att barnets behov av umgänge med en förälder som barnet inte bor tillsammans med så långt möjligt tillgodoses. Särskilt förordnade vårdnadshavare har ett motsvarande ansvar.

Barnets vårdnadshavare har ett ansvar för att barnets behov av umgänge med någon annan som står det särskilt nära så långt möjligt tillgodoses.

Om barnet står under vårdnad av båda föräldrarna och skall umgås med en förälder som det inte bor tillsammans med, skall den andra föräldern lämna sådana upplysningar om barnet som kan främja umgänget, om inte särskilda skäl talar mot det. Om barnet skall umgås med en förälder som inte är vårdnadshavare eller med någon annan som står

⁷ Senaste lydelse 1998:319.

⁸ Senaste lydelse 1998:319.

barnet särskilt nära, skall upplysningar enligt första meningen lämnas av vårdnadshavaren.

15 a §⁹

Rätten skall besluta om umgänge efter vad som är bäst för barnet. Talan om umgänge får föras av en förälder som vill umgås med sitt barn. Om umgänge begärs av någon annan, får talan föras av socialnämnden.

På talan av en förälder som vill umgås med sitt barn får rätten besluta om umgänge mellan barnet och den föräldern. En sådan talan får också föras av socialnämnden.

På talan av socialnämnden får rätten besluta om umgänge mellan barnet och någon annan än en förälder. Vid bedömningen av om en sådan talan skall föras skall socialnämnden särskilt beakta barnets behov av umgänge med sina morföräldrar och farföräldrar och andra som står barnet särskilt nära.

Står barnet under vårdnad av båda föräldrarna eller en av dem, får de avtala om barnets umgänge med en förälder som barnet inte bor tillsammans med. Avtalet skall gälla, om det är skriftligt och socialnämnden godkänner det. *Avtalet skall godkännas, om det som har överenskommits är till barnets bästa.*

Står barnet under vårdnad av båda föräldrarna eller en av dem, får de avtala om barnets umgänge med en förälder som barnet inte bor tillsammans med. Avtalet skall gälla, om det är skriftligt och socialnämnden godkänner det.

17 a §¹⁰

Föräldrar kan enligt 5 kap. 3 § socialtjänstlagen (2001:453) få hjälp att träffa avtal om vårdnad, boende och umgänge.

Socialnämnden i den kommun där barnet är folkbokfört prövar om ett avtal mellan föräldrarna enligt 6 §, 14 a § andra stycket eller 15 a § *andra* stycket skall godkännas.

Socialnämnden i den kommun där barnet är folkbokfört prövar om ett avtal mellan föräldrarna enligt 6 §, 14 a § andra stycket eller 15 a § *tredje* stycket skall godkännas.

Vid sin prövning av föräldrarnas avtal skall socialnämnden se till att frågor om vårdnad, boende och umgänge blir tillbörligt utredda. Utan hinder av sekretess enligt 7 kap. 4 § första stycket sekretesslagen (1980:100) är en annan socialnämnd som har tillgång till upplysningar som kan vara av betydelse för frågans bedömning skyldig att lämna sådana upplysningar på begäran av den socialnämnd som skall pröva avtalet.

Socialnämndens beslut enligt andra stycket får inte överklagas.

⁹ Senaste lydelse 1998:319.

¹⁰ Senaste lydelse 2001:456.

18 a §

Rätten får uppdra åt en medlare att försöka få föräldrarna att nå en samförståndslösning som är förenlig med barnets bästa. Rätten kan lämna medlaren närmare anvisningar om vad han eller hon skall iaktta när uppdraget fullgörs.

Medlaren skall inom den tid som rätten bestämmer lämna en redogörelse för de åtgärder som har vidtagits. Tiden får inte sättas längre än fyra veckor. Rätten får dock förlänga tiden, om det finns förutsättningar att nå en samförståndslösning.

Medlaren har rätt till skälig ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget krävt. Rätten beslutar om ersättningen. Ersättningen betalas av allmänna medel.

19 §¹¹

Rätten skall se till att frågor om vårdnad, boende och umgänge blir tillbörligt utredda.

Innan rätten avgör ett mål eller ärende om vårdnad, boende eller umgänge skall socialnämnden ges tillfälle att lämna upplysningar. Har nämnden tillgång till upplysningar som kan vara av betydelse för frågans bedömning är nämnden skyldig att lämna rätten sådana upplysningar.

Om det behövs utredning utöver vad som sägs i andra stycket, får rätten uppdra åt socialnämnden eller något annat organ att utse någon att verkställa den. Rätten får fastställa riktlinjer för utredningen och bestämma en viss tid inom vilken utredningen skall vara slutförd. Om det behövs, får rätten förlänga denna tid. Rätten skall se till att utredningen bedrivs skyndsamt.

Den som verkställer utredning skall, om det inte är olämpligt, söka klarlägga barnets inställning och redovisa den för rätten.

Om det inte är olämpligt, skall den som verkställer utredningen försöka klarlägga barnets inställning och redovisa den för rätten samt lämna förslag till beslut.

Utan hinder av sekretess enligt 7 kap. 4 § första stycket sekretesslagen (1980:100) är en socialnämnd som har tillgång till upplysningar som kan vara av betydelse för utredningen skyldig att lämna sådana upplysningar på begäran av den socialnämnd som

¹¹ Senaste lydelse 1998:319.

avses i tredje stycket. Detsamma gäller när uppgifterna begärs av den som socialnämnden utsett att verkställa utredningen.

Barnet får höras inför rätten, om särskilda skäl talar för det och det är uppenbart att barnet inte kan ta skada av att höras.

20 §¹²

I mål eller ärenden om vårdnad, boende eller umgänge får rätten besluta om vårdnad, boende eller umgänge för tiden till dess att frågan har avgjorts genom en dom eller ett beslut som har vunnit laga kraft eller föräldrarna har träffat ett avtal om frågan och avtalet har godkänts av socialnämnden. *Rätten skall besluta efter vad som är bäst för barnet.*

Innan beslut enligt första stycket meddelas skall motparten få tillfälle att yttra sig i frågan. Rätten kan inhämta upplysningar från socialnämnden i frågan. Har rätten meddelat ett beslut som ännu gäller när målet eller ärendet skall avgöras, skall rätten ompröva beslutet.

Ett beslut enligt denna paragraf får verkställas på samma sätt som en dom som har vunnit laga kraft. Beslutet får dock när som helst ändras av rätten.

I mål eller ärenden om vårdnad, boende eller umgänge får rätten, *om det behövs*, besluta om vårdnad, boende eller umgänge för tiden till dess att frågan har avgjorts genom en dom eller ett beslut som har vunnit laga kraft eller föräldrarna har träffat ett avtal om frågan och avtalet har godkänts av socialnämnden.

Innan ett beslut enligt första stycket meddelas skall motparten få tillfälle att yttra sig i frågan. Rätten kan inhämta upplysningar från socialnämnden i frågan. *Innan socialnämnden lämnar upplysningar skall den, om det är lämpligt, höra föräldrarna och barnet.* Har rätten meddelat ett beslut som ännu gäller när målet eller ärendet skall avgöras, skall rätten ompröva beslutet.

21 §¹³

I mål eller ärenden om vårdnad, boende eller umgänge kan rätten, i samband med att den meddelar dom eller beslut i saken och om det finns särskilda skäl, på yrkande av en part förelägga motparten vid vite att lämna ifrån sig barnet. Har vite förelagts i samband med beslut som avses i 20 § första stycket, kan rätten förordna att föreläggandet skall gälla omedelbart.

Beslut om föreläggande enligt första stycket får överklagas endast i samband med överklagande av domen eller beslutet om vårdnad, boende eller umgänge.

Frågor om utdömande av förelagt vite prövas av *länsrätten* på ansökan av den part som har begärt föreläggandet.

En fråga om utdömande av förelagt vite prövas av *rätten* på ansökan av den part som har begärt föreläggandet. *Ärendet handläggs*

¹² Senaste lydelse 2000:174.

¹³ Senaste lydelse 1998:319.

enligt lagen (1996:242) om domstolsärenden.

20 kap.

11 §¹⁴

Beslut som tingsrätten har meddelat under rättegången i frågor som avses i 6 kap. 20 §, 7 kap. 15 §, 10 kap. 16 eller 17 § eller 11 kap. 18 § eller 23 § tredje stycket skall överklagas särskilt.

Beslut som tingsrätten har meddelat under rättegången i frågor som avses i 6 kap. 18 a § tredje stycket eller 20 §, 7 kap. 15 §, 10 kap. 16 eller 17 § eller 11 kap. 18 § eller 23 § tredje stycket skall överklagas särskilt.

21 kap.

1 §¹⁵

Vid verkställighet skall barnets bästa komma i främsta rummet.

Vid verkställighet skall barnets bästa komma i främsta rummet. *Hänsyn skall tas till barnets vilja med beaktande av barnets ålder och mognad.*

Verkställighet av *vad allmän domstol har bestämt* i dom eller beslut om vårdnad, boende, umgänge eller överlämnande av barn söks hos *länsrätten*. Har domen eller beslutet inte vunnit laga kraft och är det inte särskilt medgivet att verkställighet ändå får ske, får *länsrätten* inte vidta åtgärder enligt 2–4 §§.

Verkställighet av *en* dom eller *ett* beslut om vårdnad, boende, umgänge eller överlämnande av barn söks hos *tingsrätten i den ort där barnet har sitt hemvist*. Har domen eller beslutet inte vunnit laga kraft och är det inte särskilt medgivet att verkställighet ändå får ske, får *rätten* inte vidta åtgärder enligt 2–4 §§.

Verkställighet av avtal enligt 6 kap. 6 §, 14 a § andra stycket och 15 a § *andra* stycket söks hos *länsrätten*. Vad som i detta kapitel föreskrivs om verkställighet av dom eller beslut som vunnit laga kraft gäller även ett sådant avtal.

Verkställighet av avtal enligt 6 kap. 6 §, 14 a § andra stycket och 15 a § *tredje* stycket söks hos *tingsrätten i den ort där barnet har sitt hemvist*. Vad som i detta kapitel föreskrivs om verkställighet av *en* dom eller *ett* beslut som vunnit laga kraft gäller även ett sådant avtal.

Om en annan tingsrätt handlägger ett mål mellan samma parter om vårdnaden, boendet eller umgänget, får verkställighet också sökas hos den tingsrätten.

Om det inte finns någon annan behörig domstol, tas frågan om

¹⁴ Senaste lydelse 1995:1362.

¹⁵ Senaste lydelse 1998:319.

verkställighet upp av Stockholms tingsrätt.

2 §

Innan *länsrätten förordnar* om verkställighet, får den uppdra åt ledamot eller suppleant i socialnämnden eller tjänsteman inom socialtjänsten att verka för att den som har hand om barnet frivilligt skall fullgöra vad som åligger honom eller henne. *Sådant* uppdrag får även lämnas åt någon annan lämplig person.

Den som har fått ett uppdrag enligt första stycket skall inom den tid som *länsrätten* bestämmer lämna *denna* en redogörelse för de åtgärder som har vidtagits och vad som i övrigt har kommit fram. Tiden får inte sättas längre än två veckor. *Länsrätten* får dock förlänga tiden, om det finns förutsättningar för att nå en frivillig fullgörelse.

Innan *rätten beslutar* om verkställighet, får den uppdra åt *en* ledamot eller suppleant i socialnämnden eller *en* tjänsteman inom socialtjänsten att verka för att den som har hand om barnet frivilligt skall fullgöra vad som åligger honom eller henne. *Ett sådant* uppdrag får även lämnas åt någon annan lämplig person.

Den som har fått ett uppdrag enligt första stycket skall inom den tid som *rätten* bestämmer lämna en redogörelse för de åtgärder som har vidtagits och vad som i övrigt har kommit fram. Tiden får inte sättas längre än två veckor. *Rätten* får dock förlänga tiden, om det finns förutsättningar för att nå en frivillig fullgörelse.

3 §¹⁶

Förordnar länsrätten om verkställighet, får den förelägga vite eller besluta att barnet skall hämtas genom polismyndighetens försorg. Hämtning får dock beslutas endast i de fall och under de förutsättningar som anges i andra och tredje styckena.

Är det fråga om en dom eller ett beslut om vårdnad, boende eller överlämnande av barn, får *länsrätten* besluta om hämtning av barnet, om verkställighet annars inte kan ske eller om hämtning är nödvändig för att undvika att barnet lider allvarlig skada.

Är det fråga om en dom eller ett beslut om umgänge mellan barnet och en förälder som barnet inte bor tillsammans med, får *länsrätten* besluta om hämtning av barnet, om verkställighet annars inte kan

Beslutar rätten om verkställighet, får den *även utan yrkande* förelägga vite eller besluta att barnet skall hämtas genom polismyndighetens försorg. Hämtning får dock beslutas endast i de fall och under de förutsättningar som anges i andra och tredje styckena.

Är det fråga om en dom eller ett beslut om vårdnad, boende eller överlämnande av barn, får *rätten* besluta om hämtning av barnet, om verkställighet annars inte kan ske eller om hämtning är nödvändig för att undvika att barnet lider allvarlig skada.

Är det fråga om en dom eller ett beslut om umgänge mellan barnet och en förälder som barnet inte bor tillsammans med, får *rätten* besluta om hämtning av barnet, om verkställighet annars inte kan ske

¹⁶ Senaste lydelse 1998:319.

ske och barnet har ett särskilt starkt behov av umgänge med föräldern.

Frågor om utdömande av förelagt vite prövas av *länsrätten* på ansökan av den part som har begärt verkställigheten.

och barnet har ett särskilt starkt behov av umgänge med föräldern.

Frågor om utdömande av förelagt vite prövas av *rätten* på ansökan av den part som har begärt verkställigheten.

4 §

Förordnar länsrätten om verkställighet, kan den även lämna uppdrag enligt 2 §. Har rätten beslutat att barnet skall hämtas genom polismyndighetens försorg, skall *sådant* uppdrag lämnas, om inte särskilda skäl talar mot det.

Om det finns särskilda skäl, får *länsrätten* för att underlätta att barnet överflyttas *föreskriva* att barnet tillfälligt skall tas om hand på lämpligt sätt.

Beslutar rätten om verkställighet, kan den även lämna uppdrag enligt 2 §. Har rätten beslutat att barnet skall hämtas genom polismyndighetens försorg, skall *ett* uppdrag *enligt* 2 § lämnas, om inte särskilda skäl talar mot det.

Om det finns särskilda skäl, får *rätten* för att underlätta att barnet överflyttas *besluta* att barnet tillfälligt skall tas om hand *av socialnämnden eller på annat* lämpligt sätt. *Rätten får besluta att omhändertagandet skall verkställas genom polismyndighetens försorg.*

Förordnar länsrätten om verkställighet av en dom eller ett beslut om umgänge som har vunnit laga kraft, kan rätten, *när det påkallas av förhållanden som har inträffat efter domen eller beslutet, jämka* vad som har bestämts om *villkor eller tidpunkt* för umgänget.

Beslutar rätten om verkställighet av en dom eller ett beslut om umgänge som har vunnit laga kraft, kan rätten *komplettera eller ändra* vad som har bestämts om *de praktiska arrangemangen för utövandet av umgänget, om det är nödvändigt för att umgänget skall kunna ske.*

5 §

Har barnet *fyllt tolv år*, får verkställighet inte ske mot *dess* vilja utom då *länsrätten* finner det nödvändigt av hänsyn till barnets bästa. *Detsamma gäller, om barnet ännu inte har fyllt tolv år men har nått en sådan mognad att dess vilja bör beaktas på motsvarande sätt.*

Har barnet *nått en sådan ålder och mognad att dess vilja bör beaktas*, får verkställighet inte ske mot *barnets* vilja utom då *rätten* finner det nödvändigt av hänsyn till barnets bästa.

6 §¹⁷

Länsrätten kan vägra verkställighet, om det är uppenbart att förhållandena har ändrats sedan den allmänna domstolens dom eller beslut meddelades eller socialnämnden godkände föräldrarnas avtal, och det av hänsyn till barnets bästa är påkallat att frågan om vårdnad, boende eller umgänge prövas på nytt. En sådan fråga tas upp av allmän domstol på ansökan av den som har varit part i målet hos länsrätten eller på ansökan av socialnämnden.

Länsrätten får även i andra fall vägra verkställighet, om det finns en risk som inte är ringa för att barnets kroppsliga eller själsliga hälsa skadas.

Rätten skall vägra verkställighet, om det är uppenbart att verkställigheten är oförenlig med barnets bästa.

7 §

Även om dom eller beslut som avses i 1 § inte föreligger, kan barnets vårdnadshavare, när barnet vistas hos någon annan, begära att länsrätten beslutar om åtgärd för att barnet skall överflyttas till vårdnadshavaren.

Länsrätten kan vägra att vidta den begärda åtgärden, om det av hänsyn till barnets bästa är påkallat att frågan om vårdnaden prövas av allmän domstol.

En åtgärd enligt första stycket får inte beslutas, om ett flyttningsförbud enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga föreligger beträffande barnet.

I övrigt gäller 2–6 §§.

Även om en dom eller ett beslut som avses i 1 § inte finns, kan barnets vårdnadshavare, när barnet vistas hos någon annan, begära att rätten beslutar om åtgärd för att barnet skall överflyttas till vårdnadshavaren.

Rätten kan vägra att vidta den begärda åtgärden, om det av hänsyn till barnets bästa behövs en prövning av frågan om vårdnaden.

En åtgärd enligt första stycket får inte beslutas, om ett flyttningsförbud enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga gäller i fråga om barnet.

I övrigt gäller 1–6 §§.

9 §¹⁸

Hämtning och annan åtgärd som rör barnet skall utföras på ett sätt som är så skonsamt som möjligt för barnet.

Vid hämtning skall någon som kan vara till stöd för barnet när-

Hämtning, omhändertagande och andra åtgärder som rör barnet skall utföras på ett sätt som är så skonsamt som möjligt för barnet.

Om barnet på grund av sjukdom inte bör flyttas eller om det finns

¹⁷ Senaste lydelse 1998:319.

¹⁸ Senaste lydelse 2001:456.

vara. Finns det en sådan kontaktperson för barnet som avses i socialtjänstlagen (2001:453) bör denne anlitas. Om möjligt skall också en barnläkare, barnpsykiater eller barnpsykolog medverka. Om barnet på grund av sjukdom inte bör flyttas eller om det möter något annat särskilt hinder, skall hämtningen uppskjutas.

något annat särskilt hinder, skall åtgärden skjutas upp.

10 §¹⁹

Föreligger i mål enligt detta kapitel fara för att barnet förs ur landet eller är saken av annan anledning brådskande, kan länsrätten omedelbart förordna att barnet skall tas om hand på det sätt som länsrätten finner lämpligt.

Om det är fara för att barnet förs ur landet eller om saken av annan anledning är brådskande, kan rätten omedelbart besluta att barnet skall tas om hand av socialnämnden eller på annat lämpligt sätt. Rätten får besluta att omhändertagandet skall verkställas genom polismyndighetens försorg.

Kan ett beslut enligt första stycket inte avvaktas, får polismyndigheten, oavsett om något mål är anhängigt, vidta sådana omedelbara åtgärder som kan ske utan skada för barnet. När en sådan åtgärd vidtas skall om möjligt närvara en läkare samt företrädare för socialtjänsten eller i förekommande fall en sådan kontaktperson för barnet som avses i socialtjänstlagen (2001:453). Åtgärden skall genast anmälas till länsrätten, som utan dröjsmål prövar om den skall bestå.

Kan ett beslut enligt första stycket inte avvaktas, får polismyndigheten, oavsett om något ärende är anhängigt, vidta sådana omedelbara åtgärder som kan ske utan skada för barnet. Åtgärden skall genast anmälas till rätten, som utan dröjsmål prövar om den skall bestå.

Har rätten meddelat ett beslut om omhändertagande enligt första eller andra stycket som ännu gäller när ärendet skall avgöras, skall rätten ompröva beslutet.

11 §

I mål enligt detta kapitel kan länsrätten förordna att barnet skall undersökas av läkare.

Vid hämtning och omhändertagande skall någon som kan vara till stöd för barnet närvara. Finns det en sådan kontaktperson för barnet som avses i socialtjänstlagen (2001:453), bör han eller

¹⁹ Senaste lydelse 2001:456.

I kallelse till läkarundersökning får länsrätten förelägga vite. Länsrätten prövar frågor om utdömande av förelagt vite.

I mål enligt detta kapitel skall länsrätten hålla muntlig förhandling, om det inte är uppenbart obehövt. Om muntlig förhandling i kammarrätten och regeringsrätten finns bestämmelser i 9 § förvaltningsprocesslagen (1971:291).

Vid muntlig förhandling får barnet höras inför rätten, om särskilda skäl talar för det och det är uppenbart att barnet inte kan ta skada av att höras.

Uteblir en part från en förhandling till vilken han eller hon har kallats vid vite att inställa sig personligen, får rätten förordna att parten skall hämtas till rätten antingen omedelbart eller till en senare dag.

Länsrätten får, enligt vad som är skäligt, förordna att den ena parten skall ersätta motpartens kostnader i ett mål enligt detta kapitel.

Kostnader för utförande av uppdrag enligt 2 § första stycket andra meningen, för hämtning av en part till förhandling, för hämtning eller omhändertagande av barn och för läkarundersökning betalas av allmänna medel. Rätten får efter vad som är skäligt besluta att en part som har föranlett kostnad för

hon anlitas. I brådskande fall får en åtgärd som krävs för skydd av barnet vidtas utan att en person till stöd för barnet är närvarande.

Om det är möjligt skall en barnläkare, barnpsykiater eller barnpsykolog medverka vid hämtning och omhändertagande.

12 §

Vid avgörande av ett ärende enligt detta kapitel skall tingsrätten bestå av en lagfaren domare och tre nämndemän. Om rätten anser det tillräckligt att en domare sitter i rätten och parterna samtycker till det eller ärendet är av enkel beskaffenhet, kan det avgöras av en lagfaren domare.

Vid sammanträde får barnet höras inför rätten, om särskilda skäl talar för det och det är uppenbart att barnet inte kan ta skada av att höras.

Uteblir en part från ett sammanträde till vilket han eller hon har kallats vid vite att inställa sig personligen, får rätten besluta att parten skall hämtas till rätten antingen omedelbart eller till en senare dag.

13 §²⁰

I fråga om rättegångskostnader skall 18 kap. rättegångsbalken tillämpas. Avskrivs ärendet på grund av att parterna har nått en samförståndslösning, får rätten besluta att vardera parten skall bära sin kostnad.

Kostnader för utförande av uppdrag enligt 2 § första stycket andra meningen, för hämtning av en part till sammanträde och för hämtning eller omhändertagande av barn betalas av allmänna medel efter beslut av rätten. Rätten får efter vad som är skäligt besluta att en part som har föranlett kostnad för

²⁰ Ändringen innebär bl.a. att tredje och fjärde styckena upphävs.

hämtning skall helt eller delvis betala kostnaden till statsverket.

Den som har hand om barnet får tillerkännas ersättning och förskott med anledning av kostnader för resa och uppehälle i samband med inställelse vid läkarundersökning enligt 11 §. Härvid gäller 15 § förvaltningsprocesslagen (1971:291).

Frågor om ersättning enligt andra och tredje styckena prövas av länsrätten.

hämtning eller för omhändertagande av barn skall helt eller delvis betala kostnaden till staten.

14 §

Länsrätten kan förordna att beslut enligt detta kapitel som ej avser utdömande av vite, ersättning för parts kostnader eller parts skyldighet att betala kostnader till statsverket skall gälla omedelbart.

Beslut som inte avser utdömande av vite, ersättning för parts kostnader eller parts skyldighet att betala kostnader till staten gäller omedelbart, om inte annat beslutas.

16 §

Vid handläggning i kammarrätten av mål enligt detta kapitel skall nämndemän ingå i rätten.

Vid rättens handläggning av ärenden enligt detta kapitel tillämpas i övrigt lagen (1996:242) om domstolsärenden. Prövningstillstånd krävs inte för att hovrätten skall pröva tingsrättens beslut.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2006.

2. Äldre bestämmelser i 21 kap. tillämpas i fråga om mål om verkställighet eller överflyttning av barn i annat fall som vid ikraftträdandet är anhängigt vid domstol.

2 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 42 kap. 6 och 17 §§ rättegångsbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

42 kap.

6 §¹

Utfärdas stämning, skall förberedelse i målet äga rum.

Förberedelsen har till syfte att klarlägga

1. parternas yrkanden och invändningar samt de omständigheter som parterna åberopar till grund för sin talan,
2. i vad mån parterna är oense om åberopade sakförhållanden,
3. vilka bevis som skall förebringas och vad som skall styrkas med varje bevis,
4. om ytterligare utredning eller andra åtgärder behövs före målets avgörande och
5. om det finns förutsättningar för förlikning.

5. om det finns förutsättningar för förlikning *eller annan samförstånds lösning.*

Rätten skall driva förberedelsen med inriktning på ett snabbt avgörande av målet. Så snart det lämpligen kan ske bör rätten höra parterna angående målets handläggning och, om det inte på grund av målets beskaffenhet eller av något annat särskilt skäl är obehövt, upprätta en tidsplan för denna.

17 §²

Är saken sådan att förlikning därom är tillåten, skall rätten, i den mån det är lämpligt med hänsyn till målets beskaffenhet och övriga omständigheter, verka för att parterna förlikas.

Om det med hänsyn till målets beskaffenhet är lämpligare att särskild medling äger rum, kan rätten förelägga parterna att inställa sig till förlikningssammanträde inför medlare som förordnas av rätten.

Rätten skall, om det är lämpligt med hänsyn till målets beskaffenhet och övriga omständigheter, verka för att parterna förlikas eller på annat sätt uppnår en samförstånds lösning.

Om det i ett mål där förlikning om saken är tillåten med hänsyn till målets beskaffenhet är lämpligare att särskild medling äger rum, kan rätten förelägga parterna att inställa sig till ett förlikningssammanträde inför medlare som förordnas av rätten.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2006.

¹ Senaste lydelse 2000:172.

² Senaste lydelse 1987:747.

3 Förslag till lag om ändring i lagen (1977:595) om erkännande och verkställighet av nordiska domar på privaträttens område

Härigenom föreskrivs att 9 och 12 §§ lagen (1977:595) om erkännande och verkställighet av nordiska domar på privaträttens område skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Ansökan om verkställighet görs hos kronofogdemyndigheten *eller*, i fall som avses i 6 §, hos *länsrätten*.

Till ansökningen skall fogas

1. om ansökningen rör verkställighet av en dom eller av ett beslut som avses i 5 § 5, av vederbörande myndighet bestyrkt avskrift av exekutionstiteln samt bevis att denna har vunnit laga kraft eller, i fråga om icke lagakraftvunnen dom, bevis att den utan hinder därav får verkställas i den stat där den har meddelats,

2. om ansökningen rör verkställighet av en förlikning, bestyrkt avskrift av förlikningen och bevis att denna får verkställas i den stat där den har ingåtts,

3. om ansökningen rör verkställighet av ett skuldebrev som avses i 5 § 3 och 4, bestyrkt avskrift av skuldebrevet och bevis att detta kan utgöra grund för verkställighet utan rättegång i den stat där gäldenären undertecknat skuldebrevet samt bevis att denne vid tidpunkten för undertecknandet hade hemvist i den staten,

4. om ansökningen rör verkställighet av ett avgörande som avses i 6 §, bestyrkt avskrift av exekutionstiteln och bevis att den kan utgöra grund för verkställighet i den stat där den har upprättats.

Handling, som är avfattad på annat språk än danska, norska eller svenska, skall vara åtföljd av bestyrkt översättning till något av dessa språk, om inte kronofogdemyndigheten eller *länsrätten* medger undantag.

Föreslagen lydelse

9 §¹

Ansökan om verkställighet görs hos kronofogdemyndigheten. I fall som avses i 6 § *görs dock ansökan hos tingsrätten i den ort där barnet har sitt hemvist. Om en annan tingsrätt handlägger ett mål mellan samma parter om vårdnaden, boendet eller umgänget, får verkställighet också sökas hos den tingsrätten. Om det i fall som avses i 6 § inte finns någon annan behörig domstol, tas frågan om verkställighet upp av Stockholms tingsrätt.*

En handling, som är avfattad på annat språk än danska, norska eller svenska, skall vara åtföljd av bestyrkt översättning till något av dessa språk, om inte kronofogdemyndigheten eller *rätten* medger undantag.

¹ Senaste lydelse 2002:466.

12 §

Verkställighet, som *sökes* hos *länsrätten*, sker enligt vad som är föreskrivet om verkställighet av svensk domstols avgörande i motsvarande fall.

Verkställighet, som *begärs* hos *rätten*, sker enligt vad som är föreskrivet om verkställighet av svensk domstols avgörande i motsvarande fall.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2006.
 2. Äldre bestämmelser tillämpas i fråga om mål om verkställighet som vid ikraftträdandet är anhängigt vid domstol. Därvid tillämpas 21 kap. föräldrabalken i den lydelse kapitlet hade vid utgången av juni 2006.

4 Förslag till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

Härigenom föreskrivs att 9 kap. 15 § sekretesslagen (1980:100)¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap. 15 §²

Sekretess gäller hos domstol i äktenskapsmål samt mål och ärenden enligt föräldrabalken, liksom i ärenden enligt lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn och *mål* enligt lagen (1989:14) om erkännande och verkställighet av utländska vårdnadsavgöranden m.m. och om överflyttning av barn, för uppgift om enskilda personliga eller ekonomiska förhållanden, om part begär det och det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider skada eller men om uppgiften röjs. I ärenden enligt lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn och om adoption enligt 4 kap. föräldrabalken, anordnande av godmanskap enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken eller förvaltarskap behövs dock inte begäran av part.

Sekretess gäller hos domstol i äktenskapsmål samt mål och ärenden enligt föräldrabalken, liksom i ärenden enligt lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn och *ärenden* enligt lagen (1989:14) om erkännande och verkställighet av utländska vårdnadsavgöranden m.m. och om överflyttning av barn, för uppgift om enskilda personliga eller ekonomiska förhållanden, om part begär det och det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider skada eller men om uppgiften röjs. I ärenden enligt lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn och om adoption enligt 4 kap. föräldrabalken, anordnande av godmanskap enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken eller förvaltarskap behövs dock inte begäran av part.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretess i högst sjuttio år.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2006.

2. Den äldre lydelsen av 9 kap. 15 § tillämpas i fråga om mål som anhängiggjorts vid domstol före ikraftträdandet.

¹ Lagen omtryckt 1992:1474.

² Senaste lydelse 1999:1045.

5 Förslag till lag om ändring i lagen (1989:14) om erkännande och verkställighet av utländska vårdnadsavgöranden m.m. och om överflyttning av barn

Härigenom föreskrivs att 9 och 13–21 §§ lagen (1989:14) om erkännande och verkställighet av utländska vårdnadsavgöranden m.m. och om överflyttning av barn skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §

Mål om erkännande eller verkställighet av ett avgörande som avses i 5 § får förklaras vilande, om

Ett ärende om erkännande eller verkställighet av ett avgörande som avses i 5 § får förklaras vilande, om

1. avgörandet har överklagats genom ett ordinärt rättsmedel,

2. frågan om vårdnaden, umgänget eller rätten att ta vård om barnet prövas här i landet i ett rättsligt förfarande som har påbörjats innan det motsvarande förfarandet inleddes i ursprungsstaten, eller

3. frågan om erkännande eller verkställighet av något annat avgörande om vårdnaden, umgänget eller rätten att ta vård om barnet samtidigt prövas i ett annat *mål*.

3. frågan om erkännande eller verkställighet av något annat avgörande om vårdnaden, umgänget eller rätten att ta vård om barnet samtidigt prövas i ett annat *ärende*.

13 §

Ansökan om verkställighet av ett avgörande som avses i 5 § eller om överflyttning av barn enligt 11 § görs hos *länsrätten*.

Ansökan om verkställighet av ett avgörande som avses i 5 § görs hos *tingsrätten i den ort där barnet har sitt hemvist. Om en annan tingsrätt handlägger ett mål mellan samma parter om vårdnaden, boendet eller umgänget, får verkställighet också sökas hos den tingsrätten. Om det inte finns någon annan behörig domstol, tas frågan om verkställighet upp av Stockholms tingsrätt. Ansökan om överflyttning av barn enligt 11 § görs hos Stockholms tingsrätt.*

14 §

Till ansökan om verkställighet av ett avgörande som avses i 5 § skall fogas bestyrkt kopia av avgörandet samt, om det framgår att avgörandet har meddelats i svarandens utelåda, en handling som visar huruvida denne har delgetts stämning eller motsvarande handling. Sökanden skall även ge in en handling som visar att avgörandet kan utgöra grund för verkställighet i ursprungsstaten samt lämna uppgift om var barnet kan antas befinna sig här i landet och förslag till hur vården av barnet skall återställas.

I *mål* om överflyttning av barn enligt 11 § skall sökanden, om rätten begär det, *förete* ett sådant avgörande av någon myndighet i den stat där barnet hade sitt hemvist omedelbart före bortförandet eller kvarhållandet som utvisar att bortförandet eller kvarhållandet var olovligt. Detta gäller dock endast om ett sådant avgörande kan erhållas i den staten.

I *ett ärende* om överflyttning av barn enligt 11 § skall sökanden, om rätten begär det, *visa upp* ett sådant avgörande av någon myndighet i den stat där barnet hade sitt hemvist omedelbart före bortförandet eller kvarhållandet som utvisar att bortförandet eller kvarhållandet var olovligt. Detta gäller dock endast om ett sådant avgörande kan erhållas i den staten.

15 §

Mål om verkställighet av ett avgörande som avses i 5 § skall handläggas skyndsamt.

Också *mål* om överflyttning av barn enligt 11 § skall handläggas skyndsamt. Har ett sådant *mål* inte avgjorts inom sex veckor från det att ansökan gjordes om överflyttningen, är rätten på sökandens begäran skyldig att redogöra för orsaken till dröjsmålet.

Ett ärende om verkställighet av ett avgörande som avses i 5 § skall handläggas skyndsamt.

Också *ett ärende* om överflyttning av barn enligt 11 § skall handläggas skyndsamt. Har ett sådant *ärende* inte avgjorts inom sex veckor från det att ansökan gjordes om överflyttningen, är rätten på sökandens begäran skyldig att redogöra för orsaken till dröjsmålet.

16 §¹

Innan *länsrätten förordnar* om verkställighet eller överflyttning får den uppdra åt en ledamot eller suppleant i socialnämnden eller en tjänsteman inom socialtjänsten att verka för att den som har hand om barnet frivilligt skall fullgöra vad som åligger honom eller henne. Ett sådant uppdrag får även lämnas åt någon annan lämplig person. Uppdrag får lämnas endast om det kan antas att detta kommer att leda till att barnet överlämnas utan att *målets* behandling onödigt fördröjs.

Den som har fått ett uppdrag enligt första stycket skall inom den tid som *länsrätten* bestämmer lämna *rätten* en redogörelse för de åtgärder som har vidtagits och vad som i övrigt har kommit fram. Tiden får inte sättas längre än två veckor. Om synnerliga skäl *före-*

Innan *rätten beslutar* om verkställighet eller överflyttning får den uppdra åt en ledamot eller suppleant i socialnämnden eller en tjänsteman inom socialtjänsten att verka för att den som har hand om barnet frivilligt skall fullgöra vad som åligger honom eller henne. Ett sådant uppdrag får även lämnas åt någon annan lämplig person. Uppdrag får lämnas endast om det kan antas att detta kommer att leda till att barnet överlämnas utan att *ärendets* behandling onödigt fördröjs.

Den som har fått ett uppdrag enligt första stycket skall inom den tid som *rätten* bestämmer lämna en redogörelse för de åtgärder som har vidtagits och vad som i övrigt har kommit fram. Tiden får inte sättas längre än två veckor. Om *det finns* synnerliga skäl, får *rätten*

¹ Senaste lydelse 1993:212.

ligger, får länsrätten dock bestämma en längre tid eller förlänga en redan bestämd tid.

dock bestämma en längre tid eller förlänga en redan bestämd tid.

17 §²

Innan rätten avgör ett *mål* om verkställighet av ett avgörande som avses i 5 § eller om överflyttning av barn enligt 11 § skall rätten inhämta barnets mening, om det inte är omöjligt med hänsyn särskilt till barnets ålder och mognad.

Innan rätten avgör ett *ärende* om verkställighet av ett avgörande som avses i 5 § eller om överflyttning av barn enligt 11 § skall rätten inhämta barnets mening, om det inte är omöjligt med hänsyn särskilt till barnets ålder och mognad.

18 §³

Förordnar länsrätten om verkställighet eller överflyttning, får den förelägga vite, om detta kan antas komma att leda till att barnet överlämnas utan onödigt dröjsmål, eller besluta att barnet skall hämtas genom polismyndighetens försorg. *Länsrätten* kan i samband med *förordnandet* lämna uppdrag enligt 16 §.

Beslutar rätten om verkställighet eller överflyttning, får den *även utan yrkande* förelägga vite, om detta kan antas komma att leda till att barnet överlämnas utan onödigt dröjsmål, eller besluta att barnet skall hämtas genom polismyndighetens försorg. *Rätten* kan i samband med *beslutet* lämna uppdrag enligt 16 §.

Är det fråga om en dom eller ett beslut om umgänge, får dock *länsrätten* besluta om hämtning av barnet endast om det finns särskilda skäl att anta att verkställighet annars inte kan ske.

Är det fråga om en dom eller ett beslut om umgänge, får dock *rätten* besluta om hämtning av barnet endast om det finns särskilda skäl att anta att verkställighet annars inte kan ske.

Frågor om utdömande av förelagt vite prövas av *länsrätten* på ansökan av den part som har begärt verkställigheten eller överflyttningen.

Frågor om utdömande av förelagt vite prövas av *rätten* på ansökan av den part som har begärt verkställigheten eller överflyttningen.

19 §⁴

Om det i ett *mål* enligt denna lag finns risk för att barnet förs ur landet eller att verkställigheten eller överflyttningen på annat sätt försvåras, kan *länsrätten* omedelbart *förordna* att barnet skall tas om hand *på det sätt som länsrätten finner lämpligt*. *Länsrätten* kan därvid *meddela föreskrifter* om villkor eller tidpunkt för umgänge med barnet.

Om det i ett *ärende* enligt denna lag finns risk för att barnet förs ur landet eller att verkställigheten eller överflyttningen på annat sätt försvåras, kan *rätten* omedelbart *besluta* att barnet skall tas om hand *av socialnämnden eller på annat lämpligt sätt*. *Rätten* kan därvid *besluta* om villkor eller tidpunkt för umgänge med barnet.

² Paragrafen fick sin nuvarande beteckning genom 1993:212.

³ Senaste lydelse 1993:212.

⁴ Senaste lydelse 1993:212.

För att underlätta att barnet överflyttas kan *länsrätten* i samband med dom eller beslut om verkställighet eller överflyttning *föreskriva* att barnet tillfälligt skall tas om hand på lämpligt sätt.

För att underlätta att barnet överflyttas kan *rätten* i samband med *en* dom eller *ett* beslut om verkställighet eller överflyttning *besluta* att barnet tillfälligt skall tas om hand *av socialnämnden* eller på annat lämpligt sätt.

Rätten får besluta att omhändertagandet skall verkställas genom polismyndighetens försorg.

20 §⁵

Har talan enligt denna lag inte väckts eller kan ett beslut enligt 19 § första stycket inte avvaktas, får polismyndigheten genast omhänderta barnet eller vidta andra omedelbara åtgärder som kan ske utan skada för barnet. *När en sådan åtgärd vidtas skall om möjligt en läkare samt en företrädare för socialtjänsten eller i förekommande fall en sådan kontaktperson för barnet som avses i socialtjänstlagen (2001:453) vara närvarande.* Åtgärden skall genast anmälas till *länsrätten*, som utan dröjsmål prövar om den skall bestå.

Har talan enligt denna lag inte väckts eller kan ett beslut enligt 19 § första stycket inte avvaktas, får polismyndigheten genast omhänderta barnet eller vidta andra omedelbara åtgärder som kan ske utan skada för barnet. Åtgärden skall genast anmälas till *rätten*, som utan dröjsmål prövar om den skall bestå.

21 §⁶

Beträffande förfarandet i övrigt i *mål* om verkställighet av ett avgörande som avses i 5 § eller om överflyttning av barn enligt 11 § tillämpas 21 kap. 9 och 11–16 §§ föräldrabalken. Vad som föreskrivs i 21 kap. 13 § föräldrabalken om kostnader för utförande av uppdrag skall gälla i fråga om uppdrag enligt 16 § första stycket andra meningen.

Beträffande förfarandet i övrigt i *ärende* om verkställighet av ett avgörande som avses i 5 § eller om överflyttning av barn enligt 11 § tillämpas 21 kap. 9 och 11–16 §§ föräldrabalken. Vad som föreskrivs i 21 kap. 13 § föräldrabalken om kostnader för utförande av uppdrag skall gälla i fråga om uppdrag enligt 16 § första stycket andra meningen.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2006.
2. Äldre bestämmelser tillämpas i fråga om mål om verkställighet eller överflyttning som vid ikraftträdandet är anhängigt vid domstol. Därvid

⁵ Senaste lydelse 2001:465.

⁶ Senaste lydelse 1993:212.

tillämpas 21 kap. föräldrabalken i den lydelse kapitlet hade vid utgången av juni 2006.

6 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 3 §, 10 kap. 5 § och 12 kap. 2 § socialtjänstlagen (2001:453) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

3 §

Kommunen skall sörja för

– att föräldrar kan erbjudas samtal under sakkunnig ledning i syfte att nå enighet i frågor som gäller vårdnad, boende och umgänge (samarbets-samtal) samt

– att föräldrar får hjälp att träffa avtal enligt 6 kap. 6 §, 14 a § andra stycket eller 15 a § *andra* stycket föräldrabalken.

– att föräldrar får hjälp att träffa avtal enligt 6 kap. 6 §, 14 a § andra stycket eller 15 a § *tredje* stycket föräldrabalken.

Kommunen skall sörja för att familjerådgivning genom kommunens försorg eller annars genom lämplig yrkesmässig rådgivare kan erbjudas dem som begär det.

Med familjerådgivning avses i denna lag en verksamhet som består i samtal med syfte att bearbeta samlevnadskonflikter i parförhållanden och familjer.

10 kap.

5 §¹

Uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar får när det gäller föräldrabalken avse endast uppgifter som anges i följande lagrum

– 1 kap. 4 och 9 §§ föräldrabalken,
– 2 kap. 1, 4–6, 8–9 §§ föräldrabalken, dock inte befogenhet enligt 9 § att besluta att inte påbörja utredning eller att lägga ned en påbörjad utredning,

– 3 kap. 5, 6 och 8 §§ föräldrabalken,
– 6 kap. 6 §, 14 a § *andra* stycket och 15 a § *andra* stycket föräldrabalken,

– 6 kap. 6 §, 14 a § *tredje* stycket föräldrabalken,
– 6 kap. 19 § föräldrabalken när det gäller beslut att utse utredare i mål och ärenden om vårdnad, boende eller umgänge,

– 7 kap. 7 § föräldrabalken när det gäller godkännande av avtal om att underhållsbidrag skall betalas för längre perioder än tre månader,

– 11 kap. 16 § *andra* stycket föräldrabalken.

Uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar får inte omfatta befogenhet att meddela beslut i frågor som avses i 5 kap. 2 § denna lag eller att fullgöra nämndens uppgifter enligt 5 § lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag eller 17 § lagen (1996:1030) om underhållsstöd.

¹ Senaste lydelse 2005:452.

12 kap.²**2 §**

Följande handlingar får inte gallras med stöd av bestämmelserna i 1 § första stycket:

1. handlingar som kommit in eller upprättats i samband med utredning om faderskap eller föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken,

2. handlingar som kommit in eller upprättats i samband med utredning om adoption,

3. handlingar som kommit in eller upprättats i samband med att ett barn har placerats eller tagits emot i ett hem för vård eller boende, i ett familjehem eller i ett annat enskilt hem som inte tillhör någon av föräldrarna eller någon annan som har vårdnaden om barnet.

Avtal enligt 6 kap. 6 §, 14 a § andra stycket eller 15 a § *andra* stycket föräldrabalken som godkända av socialnämnden får inte gallras förrän barnet fyllt arton år.

Avtal enligt 6 kap. 6 §, 14 a § *tredje* stycket föräldrabalken som godkända av socialnämnden får inte gallras förrän barnet fyllt arton år.

Handlingar skall vidare undantas från gallring enligt bestämmelserna i 1 § av hänsyn till forskningens behov i ett representativt urval av kommuner och i övriga kommuner beträffande ett representativt urval av personer.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2006.

² Senaste lydelse 2005:452.

7 Förslag till lag om ändring i försäkringsavtalslagen (2005:104)

Häri genom föreskrivs att 14 kap. 7 § försäkringsavtalslagen (2005:104) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 kap.

7 §

Är förmånstagare insatt, skall försäkringsbelopp som utfaller efter försäkringstagarens död inte ingå i dennes kvarlåtenskap.

Om tillämpningen av ett förmånstagarförordnande som gäller för försäkringstagarens död skulle leda till ett resultat som är oskäligt mot en make eller bröstarvinge efter försäkringstagaren, kan förordnandet jämkas så att försäkringen helt eller delvis tillfaller maken eller bröstarvingen. Vid prövningen skall särskilt beaktas skälen för förordnandet samt förmånstagarens och makens eller bröstarvingens ekonomiska förhållanden.

Har dödsfallet inträffat sedan det har dömts till äktenskapsskillnad mellan försäkringstagaren och hans make eller sedan talan om äktenskapsskillnad väckts men innan bodelning har förrättats, gäller i stället för det som sägs i andra stycket att, om maken inte vid bodelningen kan få ut sin andel därför att försäkringen tillfaller någon annan som förmånstagare, denne är skyldig att avstå vad som fattas.

Den som vill begära jämkning enligt *första* eller *andra* stycket skall väcka talan mot förmånstagaren inom ett år från det att bouppteckning efter försäkringstagaren avslutades eller dödsboanmälan gjordes. Väcks inte talan inom denna tid, är rätten till jämkning förlorad.

Den som vill begära jämkning enligt *andra* eller *tredje* stycket skall väcka talan mot förmånstagaren inom ett år från det att bouppteckning efter försäkringstagaren avslutades eller dödsboanmälan gjordes. Väcks inte talan inom denna tid, är rätten till jämkning förlorad.

Angående förordnandets verkan mot försäkringstagarens borgenärer finns bestämmelser i 15 kap.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2006.

8 Förslag till lag om ändring i lagen (2005:683) om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 42 kap. 6 § rättegångsbalken i stället för dess lydelse enligt lagen (2005:683) om ändring i rättegångsbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

42 kap.

6 §

Utfärdas stämning, skall förberedelse i målet äga rum.

Förberedelsen har till syfte att klarlägga

1. parternas yrkanden och invändningar samt de omständigheter som parterna åberopar till grund för sin talan,
2. i vad mån parterna är oense om åberopade sakförhållanden,
3. vilka bevis som skall läggas fram och vad som skall styrkas med varje bevis,
4. om ytterligare utredning eller andra åtgärder behövs före målets avgörande och
5. om det finns förutsättningar för förlikning.

5. om det finns förutsättningar för förlikning *eller annan samförståndslösning.*

Rätten skall driva förberedelsen med inriktning på ett snabbt avgörande av målet. Så snart det lämpligen kan ske bör rätten höra parterna angående målets handläggning.

Rätten skall upprätta en tidsplan för målets handläggning, om det inte på grund av målets beskaffenhet eller av något annat särskilt skäl är obehövligt. Parterna skall fortlöpande kontrollera att tidsplanen kan hållas såvitt gäller dem och deras bevisning. Om en part bedömer att tidsplanen inte kan hållas, skall detta genast anmälas till rätten. Om rätten bedömer att tidsplanen inte kan hållas, skall parterna underrättas om detta.